Εἰσοδικό
στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου

Σειρά: «Ἀναβαθμοί» ἀριθμ. 22

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΗΛ

Εἰσοδικό
στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2017

Εἰσοδικό στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου[a]

Κείμενα:
Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Στοιχειοθεσία, Διακόσμησις, Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως:
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΑΒΕΕ, Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36
Τηλ.: +30 2109217513 • Fax: +30 2109237033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

Copyright:
Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ.
Λεωφόρος Φορμίωνος 83, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανή
Τηλ.: 210 72.24.123
www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-86-6

Περιεχόμενα

Πρόλογος 7
Ἡ περίοδος τοῦ Τριωδίου 10
1. Ἡ προπαρασκευαστική περίοδος 18
2. Ἡ περίοδος τῶν Κυριακῶν τῶν Νηστειῶν 25
3. Ἡ περίοδος τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἤ τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν 34
Τά κυριώτερα βιώματα πού καλλιεργοῦνται στόν πιστό κατά τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου 44
Ὑπομνήματα στίς Κυριακές καί τίς λοιπές ἡμέρες τοῦ Τριωδίου ἐκ τοῦ Μεγάλου Ὡρολογίου 63
Ἐπίλογος 86

Πρόλογος

Ἡ πάνσεπτη περίοδος τοῦ Κατανυκτικοῦ Τριωδίου μᾶς καλεῖ νά ἀρχίσουμε τήν πνευματική πορεία καί ἀνάβαση πού μᾶς ὁδηγεῖ στήν κορυφή πού εἶναι ἡ ἐλευθερία ἀπό τήν δουλεία τῆς ἁμαρτίας (Πρός Γαλάτας ε, 1).

Ἡ πνευματική ἐλευθερία βιώνεται στήν παροῦσα ζωή ἐπί τῆς γῆς ὡς ἐλευθερία ἀπό τά πάθη καί τήν ἁμαρτία καί στήν μέλλουσα ὡς αἰωνία κατάπαυση (πρός Ἑβραίους δ΄ 11) ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὡς «*υἱὸς τῆς ἀναστάσεως*» (Λουκᾶ κ΄ 35) θά ζεῖ ἔχοντας κοινωνία μέ τόν Δημιουργό Θεό καί μετέχοντας στά αἰώνια ἀγαθά τῆς βασιλείας Του.

Ἡ πνευματική αὐτή πορεία μας παρομοιάζεται ἀπό τήν ἀσκητική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας μέ τήν ἔξοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν πού ζοῦσαν στήν Αἴγυπτο χωρίς δικαιώματα καταπιεζόμενοι καί καταδιωκώμενοι ἀπό τούς Αἰγυπτίους. Ὅταν ὁ Μωϋσῆς κάλεσε τούς Ἰσραηλίτες νά ἑτοιμασθοῦν γιά τήν ὁριστική ἔξοδό τους ἀπό τήν Αἴγυπτο ἔδωσε σ᾽ αὐτούς συγκεκριμένες ἐντολές πῶς θά θυσιάσουν τόν πασχάλιο ἀμνό καί πῶς θά τόν φάγουν στό δωδέκατο (ιβ΄) κεφάλαιο τῆς Ἐξόδου.

Συγκεκριμένως τούς εἶπε: *«οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς· πάσχα ἐστὶ Κυρίῳ.»* (Ἐξόδου ιβ΄11).

«Ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε, ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν· πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζύμην, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης.» (Ἐξόδου ιβ΄ 15).

Ἡ Ἐκκλησία μας ὅλη αὐτή τήν προετοιμασία τῶν Ἰσραηλιτῶν γιά τήν ἔξοδό τους ἀπό τήν Αἴγυπτο τήν θεωρεῖ προτύπωση ἤ εἰκόνα πού συμβολίζει τήν ἔξοδο τοῦ πιστοῦ ἀπό τήν ἁμαρτία.

Αὐτή τήν ἐφαρμογή μαρτυρεῖ τό ἰδιόμελο τῶν Ἀποστίχων τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τήν Πέμπτη τῆς Α΄ Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

«Οἱ ποθοῦντες τοῦ θείου Πάσχα μετασχεῖν, οὐκ ἀπ' Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐκ Σιὼν ἀρχομένου, τὴν τῆς ἁμαρτίας ζύμην, ἐξάρωμεν τῇ μετανοίᾳ, περιζώσωμεν τὰς ὀσφύας ἡμῶν, τῇ νεκρώσει τῶν ἡδονῶν, καλλωπίσωμεν τοὺς πόδας, ὑποδήμασι κωλυτικοῖς, ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς, καὶ στηριχθῶμεν, τῇ βακτηρίᾳ τῆς πίστεως, μὴ ζηλώσωμεν τούς ἐχθρούς, τοῦ δεσποτικοῦ Σταυροῦ, θεοποιοῦντες τὴν γαστέρα, ἀλλ' ἀκολουθήσωμεν, τῷ διὰ νηστείας ἡμῖν, τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην ὑποδείξαντι, Σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Στόν ὕμνο αὐτό οἱ πιστοί προτρέπονται νά μή μιμηθοῦν τούς *«ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες!»* (Πρός Φιλιππησίους γ΄ 18-19). Ἀντιθέτως καλοῦνται νά ἀκολουθήσουν τόν Σωτήρα Κύριο πού μᾶς ὑποδεικνύει μέ ποιό τρόπο μποροῦμε νά νικήσουμε τόν διάβολο *«διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας»* (Ματθαίου ιζ΄ 21).

Ἐφ᾽ ὅσον ἡ πορεία αὐτῶν τῶν ἡμερῶν, ὁ ἀγῶνας καί ἡ προσπάθεια ὁδηγοῦν στήν αἰωνία κατάπαυση ὅπου, θά ἀναπαυθεῖ ὁ πιστός ἀγωνιστής ἤ ἀθλητής ἀπό τά ἔργα του, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεός, ἀναπαύθηκε ἀπό τά δικά του ἄς προσπαθήσουμε λοιπόν νά μποῦμε στόν τόπο τῆς ἀνάπαυσης πού εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ γιά νά μή ἀποκλεισθοῦμε ὑποπίπτοντας στό παράπτωμα τῆς ἀπιστίας (Πρός Ἑβραίους γ΄ 9-11).

«Σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς τήν κατάπαυσιν»

Μέ πατρικές εὐχές
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Καισαριανή, 5 Φεβρουαρίου 2017
Κυριακή τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου

Ἀρχή τοῦ Τριωδίου

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μιά διαρκής πορεία ἀπ' τή γῆ πρός τόν οὐρανό· ἀπ' τή λάσπη τῆς ἀνθρώπινης ἁμαρτίας, πρός τήν ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ. Μιά ἀσταμάτητη πορεία εἶναι ἡ ζωή γενικά τῶν ἀνθρώπων: Τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, εἶναι πορεία πρός τήν πνευματική τελειότητα καί τήν ἀπόλαυση τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν της· ἐνῶ τοῦ σαρκικοῦ ἀπ' τήν ἄλλη μεριά ἀνθρώπου ἡ ζωή, εἶναι μία πορεία στήν «*ὁδόν τῆς ἀπωλείας*», πρός μία παντοτινή, ἄν ἦταν δυνατόν, καί παντός εἴδους σαρκική ἀπόλαυση, πού στό τέλος καταντᾶ ἕνα οἰκτρό κατρακύλισμα, ὄχι μονάχα στήν πνευματική, μά καί στή σαρκική κατάπτωση, στήν ἐκμηδένιση τῶν πάντων. Ἡ πορεία τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου, μᾶς εἶναι τόσο γνωστή, εἴτε ἀπ' τήν προσωπική πείρα μας, εἴτε ἀπό τήν πείρα τοῦ διπλανοῦ μας ἀνθρώπου, πού δέν ὑπάρχει λόγος νά τήν κάνουμε θέμα τῆς μελέτης καί τοῦ στοχασμοῦ μας. Εἶναι ἀνάγκη μεγάλη νά σπουδάζουμε καί νά μαθαίνουμε πῶς γίνεται ἡ πορεία, τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου: Ἀπό ποῦ ἀρχίζει, πιό δρόμο ἀκολουθεῖ, ποιές δυσκολίες παρουσιάζει,

ποιοί θά μᾶς συντρέξουν σ' αὐτή τήν πορεία, καθώς κι ὅλα τ' ἄλλα πού χρειάζεται νά ξέρουμε, γιά νά φτάσουμε μέ ἀσφάλεια στό εὐλογημένο τέρμα τοῦ δρόμου. Αὐτή τήν πορεία κι αὐτόν τόν ἀγώνα τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, θέλοντας νά βοηθήσει καί νά ἐμψυχώσει ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας, ὅρισε τόν ἐτήσιο κινητό καί ἀκίνητο ἑορταστικό κύκλο, γεμᾶτο ἀπό μνῆμες ἁγίων, πού ἄν καί ὁλοκλήρωσαν τήν ἐπί γῆς πορεία τους κι ἀγωνίστηκαν τόν «*καλόν ἀγῶνα*», ὅμως συμπορεύονται μαζί μας κάθε φορά πού θά τούς τό ζητήσουμε εἰλικρινά! Ἔρχονται καί περπατοῦν μπροστά μας, μέ τό φωτεινό λυχνάρι τῆς ἁγίας ζωῆς τους, καί μᾶς δείχνουν πῶς πρέπει νά περπατεῖ ὁ χριστιανός τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, γιά νά φτάσει στόν προορισμό του, δηλαδή στόν ἐξαγιασμό του καί στήν ἕνωσή του μέ τόν Θεό. Καί πρέπει νά ὁμολογήσουμε, πώς μέσα ἀπό ὅλους τούς ἁγίους καί ἀπό ὅλες τίς ἑορτές τοῦ ἐτησίου κύκλου, ἡ πιό ἀνθρώπινη περίοδος, πού περισσότερο ἐνισχύει τόν πνευματικό ἀγώνα τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ, στή δύσκολη πορεία του πρός τήν τελειότητα τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι ἡ περίοδος τοῦ Κατανυκτικοῦ Τριωδίου. Καί ἡ περίοδος αὐτή τοῦ Τριωδίου ἀρχίζει ἀπ' τόν Ἑσπερινό τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου καί τελειώνει τό Μέγα Σάββατο, μέ τόν Ἑσπερινό τοῦ Πάσχα.

Τό κατανυκτικό Τριώδιο, ὁ πιστός τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τό περιμένει μέ ἰδιαίτερη χαρά

καί νοσταλγία, κάθε χρόνο. Ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια, ἡ μετάνοια καί ἡ πνευματική χαρμολύπη, εἶναι βιώματα τοῦ πιστοῦ, πού ἀναρριπίζονται καί ἀνανεώνονται μέ τόν λειτουργικό κύκλο τῶν ἑορτῶν τοῦ Τριωδίου. Νιώθουμε τίς ρίζες τῆς Παραδόσεώς μας νά μᾶς τρέφουν καί νά μᾶς ποτίζουν κατάνυξη καί ἁγιότητα, πιό πολύ μέσα στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου. «*Ἐν τῷ Τριωδίῳ, λέγει ἕνας νεώτερος ὀρθόδοξος θεολόγος, σφύζει καί σκιρτᾷ τό Πνεῦμα τῆς μακραίωνος Παραδόσεως καί ζωῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ὅπερ προβάλλει, εἴτε ἐκ τῆς διδασκαλίας μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καί διδασκάλων, κατοπτριζομένης ποικιλοτρόπως ἐν τῷ περιεχομένῳ τοῦ Τριωδίου, εἴτε ἐκ τῶν φλογερῶν βιωμάτων καί ἐσωτερικῶν ἐμπειριῶν τῶν δημιουργῶν τοῦ λειτουργικοῦ καί ἀσματικοῦ πλούτου αὐτοῦ, εἴτε ἐκ τῶν ἀγώνων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, οἵτινες πληροῦσι τήν μακραίωνα αὐτῆς ἱστορίαν, καί τῶν ὁποίων ἡ ἠχώ καί ὁ ἀντίλαλος ἀκούεται λίαν εὐκρινῶς ἐν ταῖς ἑορταῖς καί ἱεραῖς ἀκολουθίαις*» (Εὐαγ. Θεοδώρου, ὅπ. π., σελ. 65).

Ὅποιος μελετήσει μέ προσοχή τό Τριώδιο, θά δεῖ μέ πόση σοφία εἶναι ἁρμοσμένη ἀπό τούς ἁγίους Πατέρας ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονική του. Ἴσως δέν θά μποροῦσε νά βρεθεῖ καλύτερος δρόμος γιά τόν ὀρθόδοξο χριστιανό, γιά νά φτάσει στό Πάσχα –ὄχι σάν ἁπλός καί ἐπιπόλαιος διαβάτης τοῦ χρόνου, ἀλλά σάν εὐλαβικός προσκυνητής

τῶν Παθῶν καί τῆς Ἀναστάσεως– ἀπ' τό Τριώδιο. Κι αὐτός εἶναι ὁ λόγος, πού ἡ συγκρότησή του ὑπαγορεύεται ἀπό τή γενική ἀρχή, πώς τό Τριώδιο ἀποτελεῖ μία κλίμακα γιά τόν πιστό, πού τό τελευταῖο σκαλί της μᾶς φέρνει μέσα στήν φωτεινή ἀτμόσφαιρα τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως, τοῦ Λυτρωτοῦ μας καί Θεοῦ.

Ἰδού ὁ σκοπός τοῦ Τριωδίου, ὅπως μᾶς τόν λέγει ὁ ἅγιος Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος: «*Καθώς νομίζω, σκοπόν ἔχουσιν οἱ θεῖοι Πατέρες μέ τό βιβλίον τοῦτο τοῦ Τριωδίου, νά κάμουν μέ συντομίαν, ἀνάμνησιν ὅλων τῶν εὐργεσιῶν, ὁπού ἔκαμεν ὁ Θεός ἐξ ἀρχῆς εἰς τόν ἄνθρωπον, ἤτοι, νά μᾶς κάμουν νά ἐνθυμηθῶμεν πῶς ἐπλάσθημεν ἀπό τόν Θεόν καί πῶς ἐξεβλήθημεν ἀπό τήν τρυφήν τοῦ Παραδείσου· μέ τό νά ἠθετήσαμεν τήν ἐντολήν ὁπού μᾶς ἐδόθη χάριν γυμνασίας, καί ἀπό τόν φόβον τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, ἀπερρίφθημεν τῆς θείας ἐκείνης τιμῆς, ἐγκριμνισθέντες ἀπό τήν ἔπαρσιν, ὁπού ἐφαντάσθημεν νά γένωμεν θεοί· καί εἴμεθα ἀπερριμμένοι ἀπό τοῦ Παραδείσου τά ἀγαθά, καί ἀπό τόν διάβολον ἐξουσιαζόμενοι καί φερόμενοι ὡς ἀνδράποδα· καί ὅτι ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, εὐσπλαγχνίᾳ καί συμπαθείᾳ κινούμενος, ἐκατέβη ἀπό τούς Οὐρανούς, καί εἰς τήν καθαρωτάτην μήτραν τῆς Παρθένου εἰσῆλθε, καί ἄνθρωπος ἔγινε διά τήν ἰδική μας σωτηρίαν, καί μέ τό μέσον τῆς ἰδίας του πολιτείας, ἤτοι προηγουμένως μέ τό παράδειγμα*

τῆς ἄκρας του ταπεινώσεως καί τῆς νηστείας καί τῆς ἀποχῆς τῶν κακῶν καί τῶν ἐπιλοίπων του πράξεων, ἔδειξεν εἰς ὅλους ἡμᾶς τήν εἰς Οὐρανούς ἀνάβασιν. Καί νά ἐνθυμηθῶμεν προσέτι, ὅτι καί ἔπαθεν, ἤτοι ἀπέθανε, καί ἀνέστη, καί πάλιν εἰς τούς Οὐρανούς ἀνέβη· καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐξαπέστειλε τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καί Ἀποστόλοις· καί ὅτι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός τέλειος κατά πάντα ὑπ' αὐτῶν ἀνεκηρύχθη· καί ὅτι αὐτοί οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, μεγάλα τε καί ἐξαίσια ἐνήργησαν διά τῆς Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος· καί ὅτι κηρύξαντες εἰς πάντα τόν κόσμον τήν ἀληθινήν Πίστιν, ἐσύναξαν ἀπό τά πέρατα τῆς Οἰκουμένης τούς Ἁγίους Πάντας, ἀναπληρώσαντες τόν ἄνω Κόσμον· τό ὁποῖον ἦτον ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπός τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς Θεοῦ. Ὡς ἐν περιλήψει λοιπόν, οὗτος εἶναι ὁ σκοπός τοῦ Τριῳδίου ... Καί ἐπειδή οἱ θεῖοι Πατέρες ἠξεύρουσι, πώς ἡ ταπείνωσις εἶναι ἡ πρώτη ἀρχή καί πρῶτον μέσον πρός σωτηρίαν, καί ἐκ τοῦ ἐναντίου πάλιν, ἡ ἀλαζονεία καί ὑπερηφάνεια εἶναι μέγιστον ἐμπόδιον πρός αὐτήν καί ἐγκρεμισμός, μάλιστα ἔν τύχῃ ἀπό ὕψους ἀρετῆς, διά τοῦτο ἔταξαν, ἐδῶ εἰς τό Τριώδιον, πρώτην τήν παραβολήν τοῦ Τελώνου καί τοῦ Φαρισαίου».

Ἡ περίοδος τοῦ Τριωδίου μᾶς καλεῖ ὅλους, ν' ἀφή-

σουμε τή ράθυμη κι ἁμαρτωλή ζωή μας καί νά ἀγωνιστοῦμε τόν καλόν ἀγώνα πού μᾶς δείχνει ἡ Ἐκκλησία μας, τόν ἀγώνα τῆς ἐγκράτειας τῆς νηστείας καί τῆς μετάνοιας, πού καθαρίζουν τήν ψυχή μας καί μᾶς φέρνουν κοντά στόν Χριστό. Κι ἄς μήν πεῖ κανείς, πώς καί χωρίς αὐτόν τόν ἀγώνα καί χωρίς αὐτές τίς ἀρετές μπορεῖ νά καθαρθεῖ καί νά φθάσει «*εἰς τόν καθαρώτατον Χριστόν*». Ἡ ἁγία καί πλούσια πείρα τόσων ἁγίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μᾶς δείχνει τόν δρόμο, τόν μόνο ἀσφαλῆ δρόμο, πού πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε, μέ σωματική καί πνευματική κάθαρση τῶν παθῶν μας, γιά νά φτάσουμε μέ ταπείνωση ὥς τή δόξα τοῦ Νυμφίου. Καί πραγματικά, στό Τριώδιο, βλέποντας τόν ἁμαρτωλό Τελώνη νά στενάζει, χτυπώντας μετανοημένα τό στῆθος του· τήν ὁσία Μαρία τήν Αἰγυπτία ν' ἁγιάζει, μετά ἀπό μία ζωή ἁμαρτωλοτάτη· τήν πόρνη τοῦ Εὐαγγελίου, νά σωφρονεῖ· τόν ληστή δίπλα ἀπ' τόν Χριστό, νά θεολογεῖ· ἀκούοντας ἀκόμα τούς κατανυκτικούς ὕμνους Ἁγίων καί ἐμπνευσμένων ὑμνογράφων, ὁ πιστός χριστιανός κατανύγεται, ἀλλάζει ἀποφάσεις στό καλύτερο, παίρνει τόν δρόμο γιά τό ἐξομολογητήριο, ὅπου ἀφήνει τά κρίματα πού βάραιναν ὥς τώρα τήν ψυχή του, καί ὕστερα «*γεύεται πηγῆς ἀθανάτου*» –τό «*ὡσεὶ κράτιστον μεθύσκον ποτήριον*»– τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος Χριστοῦ. Αὐτό εἶναι τό Πάσχα, πού ἔχει βάλει προορισμό του γιά τούς πιστούς τό Τριώδιο.

«*Νηστείᾳ τὴν ψυχὴν λαμπρύναντες, λευκανθῶμεν ὑπὲρ χιόνα· καὶ καθαροὶ λοιπὸν νυμφίῳ Χριστῷ μετασχεῖν τοῦ Πάσχα τοῦ μυστικοῦ καὶ τῆς λαμπρᾶς καὶ θείας ἀναστάσεως*» (Ὑμνογραφία Β΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν).

Ἡ μετάνοια ὅμως αὐτή, πού τό Τριώδιο μᾶς θέτει ν' ἀγωνισθοῦμε, δέν εἶναι ἀπό τά πράγματα πού εὔκολα κατορθώνονται. Θέλει ἀγώνα σκληρό, γιά νά κόψει κανείς τά πάθη του, τίς συνήθειές του, τίς μικρές καί τίς μεγάλες ἁμαρτίες του. Χρειάζεται ἕνας ὀδυνηρός ἀγώνας, μέ ἱδρῶτα πολύ, μέ δάκρυ καί αἷμα, γιά νά ξερριζώσει κανείς ἀπό μέσα του, ὅσα ἀγκάθια ρίζωσαν καί μεγαλώνουν ὁλοένα κρυφά ἤ φανερά στόν χῶρο τῆς καρδιᾶς του. Γι' αὐτόν τόν ἀγώνα ὅμως, πού τό Τριώδιο μᾶς προτρέπει νά κάμουμε, ἄς μήν ἀπελπίζεται κανείς, πώς ἅμα τόν ἀναλάβει μέ εἰλικρίνεια, θά μείνει μόνος κι ἀβοήθητος. Δίπλα του στέκει ὁ Χριστός, γιά νά τόν δυναμώσει καί νά τόν βοηθήσει. Ἀρκεῖ νά δείξει πραγματική μετάνοια καί νά περπατήσει τή στράτα τοῦ Θεοῦ: «*Ἐπιστράφητε πρός με, λέγει ὁ Κύριος, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ ἐν κοπετῷ· καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν· καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ἐστί, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων*» (Ἰωήλ β΄, 12-13).

Μακάρι, ὅλα τά τέκνα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ν' ἀνεβοῦν καί φέτος τήν κλίμακα τῶν ἀρετῶν, ἀρχίζοντας ν' ἀκολουθοῦν πιστά στή ζωή καί στόν βίο τους, ὅ,τι ἡ πείρα τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχει θησαυρίσει, γιά τή δική μας πνευματική πρόοδο καί σωτηρία, μέσα στό κατανυκτικό Τριώδιο.

Ἡ περίοδος του Τριωδίου ἐμποτίζει τόν πιστό μέ πλῆθος βιωμάτων πού γενικῶς τόν καλλιεργοῦν καί τόν καταρτίζουν πνευματικά γιά νά μορφωθεῖ κατά τόν Παύλειο λόγο «*Χριστὸς ἐν ἡμῖν*» (Πρός Γαλάτας δ΄, 19) καί εἰδικῶς τόν προετοιμάζουν γιά νά ἑορτάσει Πάσχα Κυρίου, ἔχοντας ἀφαιρέσει τήν κακία καί τήν πονηρία ἀπό τήν καρδιά του. (Πρός Κορινθίους Α΄, ε΄, 7)

Τό Τριώδιο περιλαμβάνει δέκα ἑβδομάδες ταγμένες σέ τρεῖς περιόδους. Οἱ τρεῖς πρῶτες εἶναι ἡ προπαρασκευαστική περίοδος. Ἀκολουθοῦν οἱ ἕξι ἑβδομάδες τῶν Νηστειῶν. Ἐπισφραγίζει τήν περίοδο ἡ τελευταία Μεγάλη Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

1. Ἡ προπαρασκευαστική περίοδος

Ἡ **προπαρασκευαστική περίοδος** πού περιλαμβάνει τέσσερις Κυριακές ἔχει σκοπό νά προδιαθέσει τήν ψυχή τοῦ πιστοῦ γιά τόν ἀγώνα τῆς μετανοίας.

Τό Τριώδιο στίς δύο πρῶτες Κυριακές τήν τοῦ «*Τελώνου καί Φαρισαίου*» καί τήν τοῦ «*Ἀσώτου*» προβάλλει, ὡς ὡραῖα καί κατάλληλα γιά τήν πνευματική ἀνόρθωση τοῦ ἀνθρώπου, πρότυπα ἀνθρώπων πού μέ τήν μετάνοια καί τήν σωστική ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀπέκτησαν τήν εὐδαιμονία πού εἶχαν χάσει ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας.

α΄. Ἡ **Κυριακή τοῦ *Τελώνου καί Φαρισαίου***[a] μέ τήν σχετική παραβολή πού διαβάζεται (Λουκᾶ ιη΄ 10-14) καί μέ τόν κατανυκτικό ἀσματικό πλοῦτο της ἀποτελεῖ ἄριστο προανάκρουσμα καί εἰσαγωγή στόν πνευματικό ἀγώνα τοῦ πιστοῦ τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου. Διότι ὁδηγεῖ στήν πεποίθηση, ὅτι θεωρεῖται εἰλικρινής, ἀληθινή καί πλήρης μετάνοια πού ἀνοίγει τίς πύλες τοῦ θείου ἐλέους καί τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Πανοικτίρμονα Θεοῦ Πατέρα μόνο ἡ συντριβή τῆς καρδιᾶς καί ἡ μέ τήν ταπεινοφροσύνη ἀποφυγή τοῦ Φαρισαϊκοῦ ἐγωϊσμοῦ τῆς αὐτοδικαιώσεως.

Ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ μετάνοια συνδέονται ἀρρήκτως μέ τό πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας, ἀπό τό ὁποῖο διέπονται καί ἐμπνέονται οἱ εὐσεβεῖς, ὅπως τονίζει τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας (Πρός Τιμόθεον Β΄, γ΄, 10-15).

β΄. Ἡ *Κυριακή τοῦ Ἀσώτου*[a], χαρακτηρίσθηκε μ' αὐτό τό ὄνομα ἀπό τήν σχετική περικοπή τῆς παραβολῆς τοῦ πολυεύσπλαγχνου πατρός (Λουκᾶ ιε΄, 11-13) ὁ Ὁποῖος δέχεται τόν υἱό πού ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν πατρική οἰκία γιά νά ζήσει, ὅπως λέγει ὁ μέγας Βασίλειος τόν «*βοσκηματώδη βίον μετά τῶν κτηνῶν*» (Μεγάλου Βασιλείου, *Ὁμιλίαι εἰς τήν Ἑξαήμερον* (Ὁμιλία ζ΄) PG 29, 157D). Καλλιεργεῖ ἀκόμη περισσότερο τό πνεῦμα τῆς μετάνοιας. Τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας αὐτῆς (Πρός Κορινθίους στ΄, 12-20) ἀποτελεῖ ἄριστη προτροπή πρός μετάνοια μέ τόν τονισμό τοῦ μεγαλείου τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀνάγκης νά δοξάσουμε τόν Θεό «*ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν*». Γι' αὐτό μέ δάκρυα, στεναγμούς καί ἐσωτερική συντριβή ζητοῦμε, ἐπειδή ἀπομακρυνθήκαμε ἀπό τήν πατρική οἰκία νά ἐπιστρέψουμε πρός τόν οὐράνιο Πατέρα καί νά μᾶς δεχθεῖ ἐν μετανοίᾳ.

Τήν πορεία τοῦ Ἀσώτου παρακολουθοῦμε, ὅπως τήν περιέγραψε ὁ Κύριός μας καί θεῖος Διδάσκαλος, στήν σχετική παραβολή σέ τρία στάδια:

1. Ἦλθε στήν ἀνάγκη (Λουκᾶ ιε΄, 16).
2. Ἦλθε στόν ἑαυτό του (Λουκᾶ ιε΄, 17).
3. Ἦλθε στόν πατέρα (Λουκᾶ ιε΄, 18).

 γ΄. Τό Σάββατο πρό τῆς Ἀπόκρεω, κατά τό ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τήν μνήμη «*πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος τῶν κεκοιμημένων εὐσεβῶν πατέρων καί ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου*» ὄχι μόνο δέν διαταράσσει τήν πορεία πρός τήν ἔνδοξη ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλά ἀντίθετα συμβάλλει ἀποτελεσματικότατα καί σημαντικότατα στήν κατόρθωση τῶν στόχων, διότι ἀφενός μέν, ἐξαφορμῆς τῆς ἑπόμενης ἡμέρας, ὑπενθυμίζει στόν πιστό τήν μέλλουσα Κρίση καί ἐπομένως παροτρύνει πρός συντονισμένη μετάνοια, ἀφ' ἑτέρου δέ ὑποσημειώνει τό νόημα τοῦ Πάσχα μέ τήν ἔξαρση τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί δική μας νίκη πού ὁδηγεῖ στήν ἀφθαρσία τῆς σάρκας (Πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄, δ΄, 13-17) καί στόν ἑορτασμό στόν οὐρανό ἀπό ὁλόκληρο τό μυστικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ τοῦ αἰωνίου Πάσχα. Γι' αὐτό αὐτή τήν ἡμέρα κτυποῦν ἔντονα καί ἠχηρά οἱ καμπάνες τῆς Ἀναστάσεως.

 δ΄. Ἡ Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω, κατά τήν ὁποία «*τῆς δευτέρας καί ἀδεκάστου παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μνείαν ποιούμεθα*», εἶναι

ἐντελῶς ἁρμονικά ἐντεταγμένη στήν ὀργανική ὁλότητα τοῦ Τριωδίου, ὄχι μόνο διότι ὑπενθυμίζει ὅτι «*ἀπό τῆς ἑπομένης ἄρχεται τό προοίμιο τῆς νηστείας*», δηλαδή ὅτι παύουμε πλέον νά κρεοφαγοῦμε μέχρι τοῦ Πάσχα, ἀλλά καί διότι καί αὐτή μέ τήν εὐαγγελική περικοπή (Ματθαίου κε΄, 31-46) καί μέ τήν ὑμνογραφία τῆς ἡμέρας αὐτῆς, πού ὑπενθυμίζει τήν ἡμέρα τῆς Κρίσεως, ἀφυπνίζει τό πνεῦμα τῆς μετάνοιας, τῆς ὁποίας κυριώτατη ἐκδήλωση εἶναι καί ἡ φροντίδα γιά τίς ὑλικές καί πνευματικές ἀνάγκες τῶν συνανθρώπων μας (Ματθαίου κε΄, 31-46 καί Πρός Κορινθίους Α΄, η΄, 9 – θ΄, 2). Ὁ Πασχάλιος ἐπίσης τόνος τῆς ἡμέρας εἶναι ἔκδηλος στό ὅτι ὁ Χριστός παρουσιάζεται ὡς «*ἐπί θρόνου δόξης καθήμενος*», ὡς ὁ νικητής τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων.

ε΄. Μετά τήν ἐσωτερική αὐτή προπαρασκευή τῶν ψυχῶν μέ τά βιώματα πού δημιουργήθηκαν τίς προηγούμενες Κυριακές ἀπό τῆς ***Δευτέρας τῆς Τυροφάγου*** ἀρχίζει καί ἡ ἐξωτερική - ἀπό πλευρᾶς διαίτης- ἐκδήλωση τῆς μετάνοιας. «*Ἠνέωκται τῆς θείας μετανοίας τὰ πρόθυρα προσέλθωμεν προθύμως ἁγιασθέντες τὰ σώματα βρωμάτων καὶ παθῶν τὴν ἀποχὴν ποιοῦντες ὡς ὑπήκοος Χριστοῦ τοῦ καλέσαντος τὸν κόσμον*». Ἔφθασαν τά «*φαιδρά προεόρτια τῆς ἐγκρατείας*» ἡ «*προεόρτιος τῶν νηστειῶν εἰσαγωγή*», τῶν «*νηστειῶν αἱ εἴσοδοι καί τά προπύλαια*».

Τήν Τετάρτη τῆς «*προκαθαρσίου*» αὐτῆς τῆς ἑβδομάδας ἀκούγονται οἱ περίφημοι λόγοι τοῦ Προφήτου Ἰωήλ :

«*Ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν καὶ ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ ἐν κοπετῷ· καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ἐστί, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις* » (Ἰωήλ β΄, 12-13).

Δηλαδή : «*Καί τώρα ἀκόμα λέει ὁ Κύριος μπορεῖτε νά ἐπιστρέψετε σ' ἐμένα μ' ὅλη σας τήν καρδιά. Νηστέψτε, κλάψτε καί θρηνῆστε. Ξεσκίστε τήν καρδιά σας κι ὄχι τά ροῦχα σας! Ναί , στόν Κύριο τόν Θεό σας ἐπιστρέψτε! Ξέρετε πώς εἶναι γεμάτος καλοσύνη καί ἔλεος, ὑπομονετικός, ἀξιόπιστος καί πρόθυμος νά συγχωρήσει*».

στ΄. Γι' αὐτό πρέπει νά ἑτοιμασθοῦμε ὥστε «*τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ πόθῳ κατίδωμεν*», ἀφοῦ «*τὸν ἐνεδρεύοντα ἐχθρὸν νεκρῶσαι σπουδάσωμεν*», μέ συντονισμένη ἄσκηση, τῆς ὁποίας τό Τριώδιο παρουσιάζει ὡς ἄριστα πρότυπα «*ὑπογραμμόν τινα καὶ ὁδηγὸν πάντας τούς ἀπ' αἰῶνος ἐν ἀσκήσει λάμψαντες Ἁγίους ἄνδρες καὶ γυναῖκες*», τῶν ὁποίων τήν μνήμη ἐπιτελοῦμε ***τό Σάββατο τῆς Τυρινῆς***.

Ὅλοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐνσάρκωσαν τό ἰδεῶδες τῆς προσευχῆς πού παρουσιάζει ἡ εὐαγγελική περικοπή

τῆς ἡμέρας (Ματθαίου στ΄, 1-14), καθώς καί τό ἰδεῶδες τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος τῆς ἡμέρας πού ἀναφέρεται σ' αὐτούς (Πρός Γαλάτας ε΄, 22-26 καί στ΄, 1-2) «*τήν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις*» καί παρουσίασαν στήν ζωή τους τούς καρπούς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἔτσι τό «*κατ' εἰκόνα τηρήσαντες ἀλώβητον καὶ τὸν νοῦν κατὰ παθῶν ὀλεθρίων ἐνστησάμενοι*» ἀφοῦ ἀνῆλθον «*εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ὡς δυνατὸν*» κατόρθωσαν «*τὸ χεῖρον καθυποτάξαι τῷ κρείττονι καὶ τὴν σάρκα δουλῶσαι τῷ πνεύματι*».

ζ΄. Ἡ Κυριακή τῆς Τυροφάγου, ἡ τελευταία τῶν Κυριακῶν πρό τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καλεῖται «*Κυριακή τοῦ ἀπολεσθέντος παραδείσου*». Διότι, γιά νά βιώσουμε τό «*σταυρώσιμο*» καί «*ἀναστάσιμο*» Πάσχα καί γιά νά μετάσχουμε σέ ὁλόκληρο τό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία μᾶς ὑπενθυμίζει κατά τήν Κυριακή αὐτή ἀφενός μέ τήν ἔλευση τῶν Πρωτοπλάστων «ἀπό τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς» ἡ ὁποία ἔγινε μέ σατανική συνέργεια καί τήν ἀπώλεια ἀπ' αὐτούς τῆς «*θεοϋφάντου*» καί «*φωταυγοῦς*» στολῆς τους καί ἀφετέρου τόν δεύτερο Ἀδάμ τόν «*ἡμᾶς ἐνδυσάμενον καὶ τῆς πρώην κατάρας τὸν Ἀδὰμ ἐλεθερώσαντα*».

«*Ἡ ἁμαρτία δι' ἡμῶν εἰσῆλθεν· ἡ ἀπολύτρωσις διὰ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο*». *Διά τοῦ Ἀδάμ ἀπωλέσαμε τόν*

Παράδεισο. Διά τοῦ Χριστοῦ ἀνακτήσαμε αὐτόν. Μέ τήν ἡδονή γίναμε ἀνέστιοι. Μέ τή νηστεία ἐπιστρέφουμε στήν ἑστία μας.

Ἡ εὐαγγελική περικοπή τῆς ἡμέρας (Ματθαίου στ΄, 14-21), τονίζει ὅτι ἐφόσον ὁ Θεός συγχώρησε ἐμᾶς πρέπει καί ἐμεῖς νά συγχωροῦμε τά παραπτώματα τῶν ἀδελφῶν μας. Ἐπίσης ἀναφέρεται καί στήν νηστεία δεδομένου, ὅτι τό «*στάδιον τῶν ἀρετῶν ἠνέωκται*», «*ἔφθασε καιρὸς τῶν πνευματικῶν ἀγώνων ἀρχὴ ἡ κατὰ τῶν δαιμόνων νίκη, ἡ πάνοπλος ἐγκράτεια*», ὁ «*καλὸς τῆς νηστείας ἀγών*».

Λίαν ἐπίκαιρο καί τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας (Πρός Ρωμαίους ιγ΄, 11-14 καί ιδ΄, 1-4) πού τονίζει «*Ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός*».

2. Ἡ περίοδος τῶν Κυριακῶν τῶν Νηστειῶν

α΄. Ἡ προπαρασκευή γιά τόν ἑορτασμό τοῦ «*σταυρωσίμου*» Πάσχα γίνεται περισσότερο ἔντονη ἀπό τῆς ***Καθαρᾶς Δευτέρας*** πού ἀρχίζει ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Καθ' ὅλη τή Μεγάλη Τεσσαρακοστή ἡ συνήθης λειτουργία τελεῖται μόνο τά Σάββατα καί τίς Κυριακές ἐνῶ τήν Τετάρτη καί τήν Παρασκευή τελεῖται ἡ Προηγιασμένη γιά νά ἐνισχύονται οἱ πιστοί στόν πνευματικό ἀγώνα καί γιά νά ἑνώνονται μέ τόν «*ἀρχηγὸν τῆς πίστεως καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν*» (Πρός Ἑβραίους ιβ΄, 2).

Ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς σύμφωνα μέ τό ὅλο σχέδιο τοῦ Τριωδίου, εἶναι πασχαλινή νηστεία, προετοιμασία γιά τό Ἅγιο Πάσχα τοῦ Κυρίου. Ἀποβλέπει στό νά βιώσουμε «*τά φωταυγῆ τοῦ Σωτῆρος παθήματα*» καί στό νά φθάσουμε «*λαμπροφόροι στήν Ἁγία καί Τριήμερη Ἀνάστασή Του τήν καταλάμπουσαν ἀφθαρσίᾳ τῷ κόσμῳ*».

Κατά τίς τέσσερες πρῶτες ἡμέρες τῆς πρώτης ἑβδομάδας τῶν Νηστειῶν πού καλεῖται «*Καθαρά*» ψάλλεται τμηματικῶς τήν ἑσπέρα κάθε ἡμέρας στήν Ἀκολουθία

τοῦ «*Μεγάλου Ἀποδείπνου*» ὁ «*Μεγάλος Κανόνας*» τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἐπισκόπου Γορτύνης τῆς Κρήτης, τοῦ Ἱεροσολυμίτου.

 β΄.***Τό Σάββατο τῆς Α΄Εβδομάδος*** μέ τήν προβολή τοῦ παραδείγματος τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου μᾶς ὑπενθυμίζει τήν δύναμη τῆς ζωντανῆς πίστεως, ἡ ὁποία περιφρονεῖ καί αὐτά τά βασανιστήρια.

 γ΄. Ἀπό τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, πού ἑορτάζει τήν Α΄ Κυριακή τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἐξυμνεῖται ἡ ζωντανή πίστη πού καταισχύνει τούς ἀσεβεῖς καί εἶναι προϋπόθεση τῆς νικηφόρου διεξαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα. Τέθη στό Τριώδιο γιά νά ὑπενθυμίζει τό ἱστορικό γεγονός τῆς «*ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων*» (843 μ.Χ.), γιά νά δηλώνει ὅτι εἶναι ἑορτή μέ πασχάλιο χαρακτήρα. Οἱ Ὀρθόδοξοι πιστοί προπαρασκευάζονται γιά τό Ἅγιο Πάσχα μέ τό νά τηροῦν καθαρούς τούς ἑαυτούς τους ἀπό κάθε ἀσέβεια καί τέλος γιά νά ἀπεικονίζει τήν ἡμέρα ἐκείνη κατά τήν ὁποία πανηγυρίζουμε τήν νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐνώπιον τῶν ὀργάνων τῆς πλάνης καί τοῦ σκότους. Τά ἀναγνώσματα τῆς ἡμέρας ἔχουν πασχάλιο χαρακτήρα διότι τό μέν ἀποστολικό ἀνάγνωσμα δείχνει τήν «*πασχάλια δύναμη*» τῆς πίστεως (Πρός Ἑβραίους ια΄, 24-26, 32, ιβ΄, 2), ἡ δέ εὐαγγελική περικοπή (Ἰωάννου α΄, 43-51) πα-

ρουσιάζει τόν Ἰησοῦ ὡς «*Υἱόν τοῦ Θεοῦ*», τόν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, πού περιστοιχίζεται ἀπό τούς ἀγγέλους.

Κατά τήν ἑσπέρα τῆς ἡμέρας ἡ Ἐκκλησία «*ἀπό τοῦ ὕψους τοῦ Θαβώρ τῆς πασχαλίου νικητηρίου ἑορτῆς κατέρχεται πάλιν εἰς τήν κοιλάδα τῆς μετανοίας καί τῆς νηστείας*» καί ζητεῖ ἀπό τόν Θεό «*κατάνυξιν*» «*τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσιν καί τελείαν διόρθωσιν*».

δ΄. ***Ἡ Β΄ Ἑβδομάδα*** («*ἡ δευτερεύουσα ἑβδομάς*» «*τά τῶν Νηστειῶν δισέβδομα*») ἑορτάζεται μέ προσευχή, δάκρυα, συντονισμένη ἄσκηση καί ἐλεημοσύνη γιά νά καθαρισθοῦμε, νά ἁγιασθοῦμε, γιά νά ἀνακαινίσουμε τήν στολή τοῦ βαπτίσματος καί γιά νά βροῦμε ἔλεος καί νά ἑορτάσουμε «*καθαρῶς*» «*τό πάνσεπτο Πάθος τοῦ Χριστοῦ*»· καί τό «*Πάσχα ἴδωμεν*» «*καί τήν κυρίαν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως ἐν χαρᾷ αἰνέσωμεν*».

Ἤδη ἡ Ἐκκλησία αὐτή τήν Ἑβδομάδα ὁμιλεῖ γιά τόν Σταυρό ἐπάνω στόν ὁποῖο ὁ Χριστός νέκρωσε «*τόν ἐχθρόν καὶ ἀρχέκακον ὄφιν ζωώσας δὲ τοὺς δείγματι τῷ ἐκείνῳ τεθνήξαντας*».

ε΄. ***Ἡ Κυριακή τῆς Β΄ Ἑβδομάδος*** εἶναι μία πασχάλιος ἡμέρα κατά τήν ὁποία ὁ Σταυρός ὑμνεῖται ὡς ὅπλο νίκης, ὁ δέ Χριστός ὡς εὔσπλαγχνος Σωτήρας (πρβλ. τήν εὐαγγελική περικοπή Μάρκου β΄, 1-12). Γι' αὐτό καθώς τονίζει καί ἡ ἀποστολική περικοπή (Πρός Ἑβραίους α΄, 10-β,3) «*δεῖ περισσοτέρους ἡμᾶς προσέχειν τοῖς*

ἀκουσθεῖσι μήποτε παραρρυῶμεν». Ἐπισημαίνεται ὁ κίνδυνος τῆς πνευματικῆς ἀμελείας.

Κατά τήν ἴδια Κυριακή προβάλλεται στούς πιστούς πρός μίμηση τό παράδειγμα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (14ος αἰών μ.Χ.) πού ὑπερασπίσθηκε τήν Ὀρθοδοξία κατά τῶν αἱρετικῶν Βαρλαάμ καί Ἀκινδύνου τήν ὁποία ἐξύμνησε τήν προηγούμενη Κυριακή

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὑπερασπίσθηκε τήν ἀσκητική ζωή ὡς ζωή καθάρσεως ἀπό τά πάθη, φωτισμοῦ τοῦ νοός, καί θεώσεως πού ὁδηγεῖ τόν πιστό στό «*μακάριο πάθος*» καί «*τῶν ἀρετῶν τό ἀκρότατον*», πού εἶναι ἡ ἕνωσή του μέ τόν Θεό. Ἀκόμη ἀπέδειξε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνισχυόμενος καί ὁδηγούμενος ἀπό τήν θεία Χάρη ἀποκτᾶ ἐμπειρία τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἀντίθετα πρός αὐτούς, πού ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἀπόκτηση τῆς θύραθεν γνώσεως ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο νά πραγματοποιήσει τόν σκοπό τῆς ὑπάρξεώς του εὐτελίζοντας καί ἀκυρώνοντας τήν ἄσκηση ἐναντίον τῶν ὀλεθρίων παθῶν.

Μέ τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ οἱ πιστοί βεβαιώνονται, ὅτι ἡ ἄσκησή τους καί ὁ ἀγῶνας τους γιά τήν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν ἀποτελεῖ τήν πεμπτουσία τῆς «*ἐν Χριστῷ ζωῆς*».

στ΄. Τό πρῶτο ἥμισυ τῆς Γ΄ Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν παρακινεῖ τόν πιστό πρός τήν νηστεία, πρός

τήν ἀναγέννηση μέ τήν μετάνοια καί τήν ἐγκράτεια καί πρός τήν πνευματοποίηση τῆς ὕλης. Κατά τό δεύτερο ἥμισυ αὐτῆς τῆς ἑβδομάδος ἐξυμνοῦνται τά Πάθη τοῦ Χριστοῦ καί ὁ θρίαμβος τοῦ Σταυροῦ ἐνῶ ἀκούγονται πάλι εὐκρινῶς οἱ καμπάνες τῆς Ἀναστάσεως.

ζ΄. ***Τήν τρίτη Κυριακή τῆς Σταυροπροσκυνήσεως*** ὅπως καί στήν Δ΄ Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν πού ἀκολουθεῖ ἐξυμνεῖται ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου ὁ «*τῆς Ἐγέρσεως Χριστοῦ τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν*», *ὁ προάγγελος τῆς λαμπρᾶς καί κοσμοχαρμοσύνου τοῦ Πάσχα «φωσφόρου ἡμέρας»*, ἡ θύρα τοῦ Παραδείσου, ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας.

Κατά τήν εὐαγγελική περικοπή τῆς ἡμέρας αὐτός πού βαστάζει τόν Σταυρό ὁδηγεῖται στήν δόξα τοῦ Οὐρανοῦ (Μάρκου η΄, 34-θ, 1). Ὁ Σταυρός εἶναι θυσιαστήριο στό ὁποῖο ὁ Μέγας Ἀρχιερέας καί Μεσίτης μας εἶναι συγχρόνως ὁ θύτης καί τό θύμα, καθώς τονίζει ἡ ἀποστολική περικοπή τῆς ἡμέρας αὐτῆς (Πρός Ἑβραίους δ΄, 14-ε΄, 6).

Ἔπειτα ἐπειδή μέ τήν τεσσαρακονθήμερη νηστεία κατά κάποιο τρόπο καί ἐμεῖς σταυρωνόμαστε καί νεκρωνόμαστε ἀπό τά πάθη, ἔχουμε αἴσθηση πικρίας καί πέφτουμε σέ ἀκηδία καί λιποψυχοῦμε, γι' αὐτό «*προτίθεται ὁ Τίμιος Σταυρός, ὡσανεὶ ἀναψύχων καὶ ὑποστηρίζων ἡμᾶς*».

η΄. ***Ἡ Κυριακή τῆς Δ΄ Ἑβδομάδος*** εἶναι φανερά πασχάλιος ἡμέρα. Τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα (Μάρκου θ΄ 17-31) παρουσιάζει τόν Χριστό νά καταισχύνει τούς δαίμονες, ἀλλά καί νά διδάσκει ὅτι «*τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ*» (Μάρκου θ΄, 29). Στήν ἴδια εὐαγγελική περικοπή ἠχοῦν πάλι ζωηρά οἱ καμπάνες τοῦ «*σταυρουμένου*» καί τοῦ «*ἀναστασίμου*» Πάσχα. Ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται καί ἀφοῦ ἀποθάνει τήν τρίτη ἡμέρα θά ἀναστηθεῖ (Μάρκου θ΄, 31. Πρβλ καί τήν ἀποστολική περικοπή Πρός Ἑβραίους στ΄, 13-20).

Ἔπειτα ἡ Κυριακή τῆς Δ΄ Ἑβδομάδος προβάλλει τό ἀσκητικό ἰδεῶδες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μέ τήν μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου συγγραφέα τῆς «*Κλίμακος τοῦ Παραδείσου*», ὁ ὁποῖος μέ τό ἔργο του, πού διαβάζεται στίς Ἱερές Μονές κατά τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή, μᾶς εἰσάγει στόν μυστικό βίο πού ὁδηγεῖ στόν Παράδεισο.

θ΄. Ἄριστα ἐντεταγμένη στόν κύκλο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι καί ἡ ἰδιαιτέρως ἐπισημαινόμενη ἀπό τούς ὕμνους ***Ε΄ Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν***, στήν ὁποία ἡ μετάνοια καί ἡ κατάνυξη πού προέρχεται ἀπ᾽ αὐτήν ἐξυμνεῖται κατά ἀριστοτεχνικό πράγματι τρόπο, ὡς ἄριστη προπαρασκευή στό «*σταυρώσιμο*» Πάσχα, τό ὁποῖο ἤδη ἔχει ἐξυμνηθεῖ καί ἔχει τονισθεῖ πλουσιοπάροχα.

Κατά τήν Ε΄ Ἑβδομάδα δύο ἐκλεκτά δημιουργήματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως λαμπρύνουν τήν θεία λατρεία. Κατά τήν ἑσπέρα τῆς Τετάρτης ψάλλεται ὁλόκληρος ὁ Μέγας Κανόνας, πού ψάλθηκε ἤδη τμηματικῶς, ὡς ἐλέχθη, κατά τήν «*Καθαρά*» Ἑβδομάδα. Ὁ Μέγας Κανών ἐκφράζει στά τροπάριά του τόν ὑπαρξιακό θρῆνο τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου γιά τήν περιπέτειά του νά παρασυρθεῖ στήν ἁμαρτία καί τήν ἐλπίδα τῆς ἀνορθώσεως μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ πού δίνεται σ' αὐτούς πού εἰλικρινά μετανοοῦν. Κατά τήν ἑσπέρα τῆς Παρασκευῆς ψάλλεται ὁλόκληρος ὁ «*Ἀκάθιστος Ὕμνος*» πού ψάλθηκε ἐπίσης τμηματικῶς κατά τίς Παρασκευές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς πού προηγήθηκαν, ἀναζωπυρώντονας τό πνεῦμα τῆς Πασχάλιας χαρᾶς πού διαποτίζει καί ὁλόκληρη τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή.

ι΄. Ἡ ἐκδήλωση τοῦ πνεύματος τῆς μετανοίας δέν κορυφοῦται μόνο κατά τήν Ἀκολουθία τοῦ Ὄρθρου τῆς Ε΄ ἑβδομάδας αὐτῆς μέ τόν Μεγάλο Κανόνα ἀλλά καί τήν ***Ε΄Κυριακή τῶν Νηστειῶν*** πού εἶναι ἀφιερωμένη στήν μετάνοια τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Ὅπως τονίζει τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας αὐτῆς (Πρός Ἑβραίους θ΄, 11-14), τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαρίζει «*τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων*». Τό δέ λουτρό τῶν δακρύων τῆς μετάνοιας ἀναδεικνύει τήν πρώην ἁμαρτωλή ἁγία. Αὐτή ἡ ἀξιοθαύμαστη ἀσκήτρια

πού ἐπί 47 ἔτη μέ τόν βίο τῆς μετανοίας της ἐλάμπρυνε τήν ἔρημο μᾶς δίνει ἐξαίρετο ὑπόδειγμα μετάνοιας καί ἀσκήσεως γιά νά μισήσουμε τά ἔργα τῆς αἰσχρᾶς ἁμαρτίας καί νά ντυθοῦμε τήν στολή τῆς ἀφθαρσίας καί ἀθανασίας.

Στήν Εὐαγγελική περικοπή τῆς ἡμέρας (Μάρκου ι΄, 32-46) προλέγονται λεπτομερῶς τά ἑπτά Πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί κτυποῦν ἐντονώτερα οἱ πένθιμες καμπάνες τοῦ «*Σταυρωσίμου*» Πάσχα.

ια΄. *Ἡ Στ΄ Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν* συνδέεται μέ τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα. Ἤδη οἱ πρῶτοι ὕμνοι τῆς Δευτέρας πρό τῶν Βαΐων ὑπενθυμίζουν καί ἐξαίρουν τούς μεγάλους σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καί τονίζουν τήν ἀνάγκη τῆς συντονοτέρας ἀσκήσεως καί μετανοίας.

Ὁ λειτουργικός πλοῦτος τῆς Στ΄ ἑβδομάδος διαποτίζεται ἀπό ὅλα τά βιώματα πού γεννοῦν στήν ψυχή μας τά γεγονότα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου καί τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου στά Ἱεροσόλυμα.

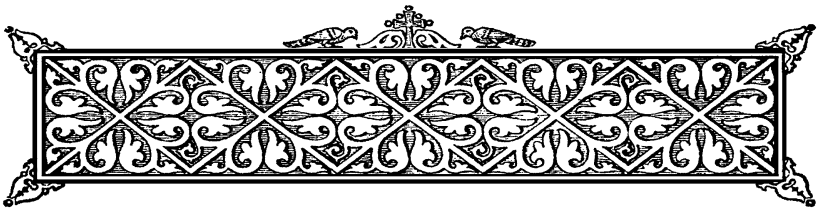
ιβ΄. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου ὑμνεῖται ὡς ὁ τύπος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καί τῆς δικῆς μας Ἀναστάσεως καθώς τό λυκόφως τοῦ ἀνατέλλοντος Ἡλίου Χριστοῦ πού ἐνδόξως θά ἐξέλθει ἀπό τόν τάφο. Γι' αὐτό καί ἡ ὑμνολογία τοῦ ***Σαββάτου τοῦ Λαζάρου***

ἔχει ἰδιαιτέρως θριαμβευτικό καί πασχάλιο χαρακτήρα.

Ὁ Χριστός, ὁ Ὁποῖος, ὅπως τονίζεται στό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου (Πρός Ἑβραίους ιβ΄, 28-ιγ΄, 8), παραμένει «*χθὲς καὶ σήμερον καὶ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας*» (ιγ΄, 8) εἶναι, ὅπως λέγει ἡ εὐαγγελική περικοπή τῆς ἡμέρας (Ἰωάννου ια΄, 1-46), «*ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν κἄν ἀποθάνῃ ζήσεται*» (στ΄ 25).

Συνεπῶς καί τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου, μᾶς κατευθύνει «*θεατὰς γενέσθαι τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως*».

3. Ἡ περίοδος τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας ἤ τῆς Ἑβδομάδας τῶν Παθῶν

α΄. *Τήν Κυριακή τῶν Βαΐων* ὁ Χριστός ἔρχεται νά συνεορτάσει μαζί μας τό Πάσχα ὡς ὁ Πασχάλιος ἀμνός μας. Τήν ἡμέρα αὐτή ἐνθυμούμαστε τό σχετικό ἱστορικό γεγονός πού ἀναφέρεται στά εὐαγγέλια καί κρατοῦντες τά εὐλογημένα βάϊα ὡς σύμβολα τῶν ἀρετῶν καί τῶν θείων ἔργων προπαρασκευαζόμαστε γιά νά ὑποδεχθοῦμε τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα ἀτενίζοντες πρός τόν Χριστό πού εἶναι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν (Γενέσεως μθ΄, 10) ὁ «*παντοκράτωρ*» (Ζαχαρίου θ΄ 9-15), ὁ δοτήρας τῆς πραγματικῆς χαρᾶς καί τῆς εἰρήνης (Πρός Φιλιππησίους δ΄, 4-9), πού ἐγείρει τούς νεκρούς, Ἐκεῖνος πού ἀλείφεται μέ μῦρα ἀπό τήν Μαρία τήν ἀδελφή τοῦ Λαζάρου, ὅπως θά ἔπραττε «*εἰς τήν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ Του*» (Ἰωάννου ιβ΄, 7), Αὐτός πού προδίδεται ἀπό τόν Ἰούδα, ὁ θριαμβευτής (Ἰωάννου ιβ΄, 1-18). Ἡ Κυριακή τῶν Βαΐων εἶναι πλήρης ἀπό τό πνεῦμα τῶν Παθῶν τοῦ Σταυρωθέντος καί τοῦ θριάμβου τοῦ Ἀναστάντος. Αὐτή μᾶς καλεῖ νά προπαρασκευασθοῦμε, ὥστε «*κε-*

καθαρμένοι τὰς ψυχάς» καί μετά «*βαΐων ἀρετῶν*», νά δοῦμε τήν φαιδρά καί ζωηφόρο Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

β΄. Ἀπό τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων ἀρχίζει ἡ «*ἑβδομάδα τῶν Παθῶν*».

Τήν Μεγάλη Δευτέρα τελοῦμε τήν μνήμη τοῦ «*παγκάλου Ἰωσήφ*» πού εἶναι τύπος τοῦ Χριστοῦ «*ὅτι καί ὁ Χριστός παρά τῶν ὁμοφύλων Ἰουδαίων φθονεῖται καί παρά τοῦ μαθητοῦ τριάκοντα ἀργυρίοις πιπράσκεται καί εἰς τόν ζοφώδη σκοτεινόν λάκκον, τόν τάφον ἐγκλείεται κἀκεῖθεν αὐτεξουσίως ἀναρραγείς, βασιλεύει τῆς Αἰγύπτου καί τῆς ἁμαρτίας δηλαδή πάσης, καί κατά κράτος ταύτην νικᾶ τοῦ κόσμου τε παντός ἄρχει καί φιλάνθρωπος ἐξωνεῖται ἡμᾶς διά τῆς μυστικῆς σιτοδοσίας, ὡς ἑαυτόν ὑπέρ ἡμῶν δούς, καί τρέφει ἡμᾶς οὐρανίῳ ἄρτῳ τῇ αὐτοῦ ζωηφόρῳ σαρκί*» (Συναξάριο Μεγάλης Δευτέρας).

Ἐπίσης τήν Μεγάλη Δευτέρα ποιούμεθα μνήμη καί τῆς «*καταρασθείσης καὶ ξηρανθείσης συκῆς*» (Ματθαίου κα΄, 18 ἑξῆς), πού εἶναι σύμβολο κάθε ἀνθρώπου, πού δέν ἔχει καρπούς ἀρετῆς.

Στήν παραβολή τῶν δύο υἱῶν (Ματθαίου κα΄, 28-32) πού διαβάζεται, βλέπουμε τήν ἐκλογή ἀπό τόν Θεό τῶν εἰδωλολατρικῶν λαῶν νά συμμετάσχουν στήν Καινή Διαθήκη καί τήν ἀπόρριψη τοῦ Ἰσραλητικοῦ λαοῦ ἐπειδή δέν ἔμεινε συνεπής στήν Παιλαιά Διαθήκη. Ἀφαιρεῖται

ἀπ' αὐτούς ὁ ἀμπελώνας, ἐνῶ οἱ εἰδωλολάτρες γίνονται κληρονόμοι τοῦ βασιλείου τοῦ Μεσσία, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς ἀπολυτρώσεως καί τῆς χάριτος (Ματθαίου κα΄, 33-40).

Οἱ Εὐαγγελικές αὐτές εἰκόνες ἀποβλέπουν στήν ἀφύπνιση τῆς συνειδήσεώς μας, ὥστε «*κεκεθαρμέναις διανοίαις συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ*»

Τά ἀναγνώσματα ἐξάλλου τῆς μετά τῆς Προηγιασμένης συνδεομένης Ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μεγάλης Δευτέρας ὁμιλοῦν γιά τήν δουλεία τῆς Αἰγύπτου (Ἐξόδου α΄, 1-21) γιά τίς μεθοδεύσεις τοῦ Διαβόλου (Ἰώβ α΄, 1-12) καί γιά τίς ὠδῖνες «*τοῦ φθειρομένου κόσμου*» (Ματθαίου κδ΄, 3 καί ἑξῆς). Ὅμως ὅλα αὐτά δέν ἀποθαρρύνουν τούς πιστούς πού ἔχουν ὑπόψιν τους, ὅτι ὁ Χριστός «*ὁ πλουτῶν θεότητι*» *προσφέρει τήν ζωήν αὐτοῦ «ἀντίλυτρον δι' ἡμᾶς»*.

γ΄. ***Τήν Μεγάλη Τρίτη*** ἡ παραβολή τῶν δέκα Παρθένων «*ἐτάχθη παιδεύουσα ἡμᾶς ἐγρηγορέναι καί ἑτοίμους εἶναι πρός τήν ὑπάντησιν τοῦ ἀληθινοῦ Νυμφίου*». Κατά τήν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μεγάλης Τρίτης τά ἀναγνώσματα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη (Ἐξόδου β΄, 5-10 καί Ἰώβ α΄, 13-22) ἔχουν πασχάλιο χαρακτήρα, ἐνῷ ἡ εὐαγγελική περικοπή (Ματθαίου κδ΄,

36-51 καί κε΄, 1-46 καί κστ΄, 1-3) μᾶς προτρέπει νά ἔχουμε ἐγρήγορση, νά διατηροῦμε τίς λαμπάδες ἀναμμένες καί νά πολλαπλασιάζουμε τά τάλαντά μας.

δ΄. *Τήν Μεγάλη Τετάρτη* παίρνοντας ἀφορμή ἀπό τό παράδειγμα τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκας πού ἄλειψε μέ μύρο τόν Κύριο καί ἀπό τήν προδοσία τοῦ Ἰούδα συμπεραίνουμε ὅτι «*δεινόν ἡ ραθυμία, μεγάλη ἡ μετάνοια*». Ὅλα τά ἀναγνώσματα τῆς ἡμέρας ἔχουν ἄμεση ἤ ἔμμεση σχέση μέ τά Πάθη τοῦ Κυρίου (Ἐξόδου β΄, 11-25· Ἰώβ β΄, 1-10· Ματθαίου κστ΄, 6-16 κ.ἄ.). Γενικῶς ἡ Μεγάλη Τετάρτη μᾶς φέρνει πλησιέστερα πρός τόν χρόνο τῆς λυτρώσεως, πρός τό Ἅγιο Πάσχα. Εἰδικά κατά τήν Ἀκολουθία τοῦ Ἀποδείπνου τῆς ἡμέρας ψάλλουμε «*Ἀνώγεων ἐστρωμένον, ἐδέξατό σε τὸν Κτίστην καὶ τοὺς συμμύστας, καὶ αὐτοῦ τὸ Πάσχα ἐπετέλεσας*».

Οἱ τρεῖς τελευταῖες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀποτελοῦν τήν καρδιά καί τό κορύφωμα τοῦ Τριωδίου.

ε΄. *Τήν Μεγάλη Πέμπτη* ἑορτάζουμε «*τόν ἱερό νιπτῆρα, τόν μυστικόν δεῖπνο, τήν ὑπερφυᾶ προσευχή καί τήν προδοσίαν αὐτήν*». Τά ἀναγνώσματα τῆς Ἐξόδου καί τοῦ Ἰώβ (Ἐξόδου ιθ΄ 10-19· Ἰώβ λή΄, 1-23 καί μβ΄, 1-5) ὁμιλοῦν γιά τίς προϋποθέσεις τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, ἐνῶ τό ἀνάγνωσμα (Ἡσαΐου

η΄, 4-11) ἀπό τόν Ἡσαΐα ἔχει ἄριστη ἐφαρμογή στόν Κύριο πού ἑτοιμάζεται νά δώσει «*τόν νῶτον αὐτοῦ εἰς μάστιγας, τίς σιαγόνες Του εἰς ραπίσματα*». Ἔπειτα ἐνῷ ἡ ἀποστολική περικοπή τονίζει τήν ἀνάγκη τῆς ἀξίας συμμετοχῆς στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας (Πρός Κορινθίους ια΄, 23-32), πού ἱδρύθηκε ἀπό τόν Κύριο «*τῇ νυκτί ᾗ παραδίδοτο*» τά εὐαγγελικά ἀναγνώσματα ἀναφέρονται στά ἑορταζόμενα γεγονότα καί στά Πάθη τοῦ Κυρίου (Λουκᾶ 1 καί ἑξῆς· Ματθαίου κστ΄ 2 καί ἑξῆς καί Ἰωάννου ιγ΄, 3 καί ἑξῆς).

στ΄. Τήν ἑσπέρα τῆς Μεγάλης Πέμπτης τελεῖται ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ὄρθρου τῆς ***Μεγάλης Παρασκευῆς*** πού καλεῖται «*Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων καί Ἀχράντων Παθῶν*». Εἶναι πολύ ἐποικοδομητικό τό νά γνωρίζει ὁ πιστός μέ σαφήνεια, ὅτι ὁ πυρήνας αὐτῆς τῆς Ἀκολουθίας ἀνάγεται στήν ἀρχαία ἱεροσολυμιτική λειτουργική πράξη, πού ἀποδεικνύει, ὅτι στούς σπουδαιότατους σταθμούς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους διατηρεῖται παλαιότατο λειτουργικό ὑλικό.

Ἡ ἀρχαία ἱεροσολυμιτική λειτουργική πράξη αὐτῆς τῆς ἡμέρας περιελάμβανε τρία τμήματα, ἤτοι:

1) Τήν νυκτερινή λιτανεία πού ξεκινοῦσε ἀπό τό ὄρος τῶν ἐλαιῶν καί κατέληγε στόν ναό πού ἦταν ὁ τάφος τοῦ Κυρίου καί συνοδευόταν μέ ἄσματα, ἀναγνώσματα καί προσευχές

2) Τήν προσκύνηση τῶν λειψάνων τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

3) Τά ἐπί τόπου τῆς Σταυρώσεως λεγόμενα ἀναγνώσματα καί προσευχές

Ἡ Ἱεροσολυμιτική λειτουργική πράξη μέ τήν ἐπίδραση τοῦ Βυζαντινοῦ Τυπικοῦ, ὁδήγησε στήν διαμόρφωση κατά τόν Θ΄ αἰῶνα, τῆς σημερινῆς «*Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν*» στήν Κωνσταντινούπολη.

Τά Ἀντίφωνα, τά Καθίσματα, οἱ 12 Εὐαγγελικές Περικοπές πού διαβάζονται καί ἡ δραματική δομή τῶν ὕμνων, ὑποβοηθοῦν τούς πιστούς νά βυθιστοῦν στό βαθύτατο μυστήριο τῶν Παθῶν καί τοῦ θανάτου τοῦ Λυτρωτοῦ.

Σημειώνουμε, ὅτι μετά τό ιδ΄ Ἀντίφωνο γίνεται λιτανεία καί ὅταν ψάλλεται τό ιε΄ Ἀντίφωνο γίνεται ἡ ἔξοδος τοῦ Σταυροῦ, ὅπως συνηθίζεται καί τοποθετεῖται στό μέσο τοῦ ναοῦ. Ἡ λειτουργική αὐτή πράξη ἀποτελεῖ ἐξέλιξη τῆς προσκυνήσεως τῶν λειψάνων τοῦ Τιμίου Σταυροῦ πού γινόταν στά Ἱεροσόλυμα καί τήν Κωνσταντινούπολη».

ζ΄. ***Τήν Μεγάλη Παρασκευή*** δέν τελεῖται θεία Λειτουργία. Τό ἀρχαιότατο ὑλικό τῆς λειτουργικῆς πράξεως πού ὑπάρχει στό Ἱεροσολυμιτικό Τυπικό τῆς Ἀκολουθίας, τῶν Προσευχῶν καί Ἀναγνωσμάτων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς περιελήφθηκε στήν «*Ἀκολουθία τῶν Ὡρῶν*» τῆς ἡμέρας. Ἡ Ἐκκλησία μέ ὕμνους πού διαποτίζονται ἀπό τό βιβλικό στοιχεῖο παρουσιάζει

ἀκόμη μία φορά τά σεπτά Πάθη τοῦ Κυρίου. Στήν Ἀκολουθία συνυφαίνεται ὁ πένθιμος τόνος τῆς Σταυρικῆς θυσίας μέ τόν νικητήριο χαρακτήρα τῆς Ἀναστάσεως.

Στούς ὕμνους καί τίς προσευχές τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ὑπενθυμίζονται πάλι τά Σεπτά Πάθη, ἀλλά καί ὑποφώσκει ἡ ἡμέρα τῆς νίκης καί τῆς Ἀναστάσεως : «*...δεσμεῖται ὁ λύων τὸν Ἀδὰμ τῆς κατάρας ...ξύλῳ κατακρίνεται ὁ κρίνων ζῶντας καὶ νεκρούς· τάφῳ κατακλείεται ὁ καθαιρέτης τοῦ Ἅδου*».

Τά ἀναγνώσματα ἀπό τήν Παλαιά καί τήν Καινή Διαθήκη ἔχουν ἀμεσώτατη σχέση πρός τό ἑορτολογικό περιεχόμενο τῆς ἡμέρας, πού καθίσταται φανερό καί μέ τήν λιτανεία καί τοποθέτηση τοῦ ἐπιταφίου στό κουβούκλιο στό μέσον τοῦ ναοῦ.

η΄. *Τό Μέγα Σάββατο* ἀποτελεῖ τήν ἐπισφράγιση τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἑορτάζουμε τήν «*εἰς Ἅδου κάθοδο τοῦ Κυρίου*». Οἱ περισσότεροι ὕμνοι, ὅπως καί τά λαοφιλῆ «*ἐγκώμια*» ἔχουν ἀναστάσιμο χαρακτήρα καί περιέχουν πασχάλιες σκέψεις πού ἐξυμνοῦν τόν «*τόν Ἅδην νεκρώσαντα τῇ ἀστραπῇ τῆς Θεότητος*» καί τόν σώσαντα «*ἡμᾶς ἐκ τῆς φθορᾶς*», τόν «*συντρίψαντα*» τό κράτος τοῦ ἐχθροῦ, τόν θανατώσαντα «*θάνατον θανάτῳ*».

Στό Συναξάριο τῆς ἡμέρας ἀναφέρεται ὅτι: «*πασῶν τῶν ἡμερῶν αἱ Ἅγιαι Τεσσαρακοσταί ὑπερφέρουσι· ταύ-*

την δέ πάλιν ἡ ἁγία αὕτη καί μεγάλη Τεσσαρακοστή. Ταύτης δέ μείζων ἡ μεγάλη Ἑβδομάς καί τῆς μεγάλης Ἑβδομάδος πάλιν τοῦτο τό μέγα καί ἅγιον Σάββατον».

Τό βλέμμα τοῦ πιστοῦ στρέφεται, κατά τίς Ἀκολουθίες τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀπό τόν Σταυρό πρός τόν Τάφο, ἀπό τόν Τάφο καί τόν Ἅδη πρός τήν Ἀνάσταση. Ὅλο καί πιό σαφέστερα καί δυναμικότερα ἐκσπᾶ στούς ὕμνους ἡ βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως. Τό Προφητικό ἀνάγνωσμα (Ἰεζεκιήλ ιζ΄, 1-14) πού διαβάζεται μετά τήν περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου, περιέχει τήν ἐξαίσια πασχάλια εἰκόνα τῆς ζωοποιήσεως τῶν νεκρῶν ὀστῶν. Τό ἀποστολικό ἐξ ἄλλου ἀνάγνωσμα (Πρός Κορινθίους Α΄, 6-8 καί Γαλάτας γ΄, 13-14) τονίζει ὅτι: «*τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς*» καί ὅτι «*ὁ Χριστὸς ἡμᾶς ἐξαγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα*». Τέλος πρίν ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ «*Εὐαγγελίου*» (Ματθαίου κζ΄, 62-66), πού ὁμιλεῖ γιά τήν φρούρηση τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία κυριευμένη ἀπό τήν πασχαλινή ἐλπίδα ἀναφωνεῖ: «*Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ*».

Κατά τό Μέγα Σάββατο τελοῦμε καί τήν Ἀκολουθία τοῦ ***Ἑσπερινοῦ τοῦ Πάσχα*** πού συνάπτεται καί ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κατά τήν ὁποία οἱ Ἱερεῖς πρός δήλωση τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως φέρουν λευκές στολές.

Οἱ ὕμνοι ἐξυμνοῦν ἤδη τό Μυστήριο τῆς Ἀναστάσε-

ως : «*Δεῦτε λαοὶ ὑμνήσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν Χριστόν, δοξάζοντες αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν*». «*Τῷ πάθει σου Χριστέ, παθῶν ἠλευθερώθημεν καὶ τῇ Ἀναστάσει σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν Κύριε*».

Μετά τήν «*Μικρή Εἴσοδο*» διαβάζονται τά ἀναγνώσματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού ἀνάγονται στήν ἀρχαιότητα. Τά θέματα αὐτῶν τῶν ἀναγνωσμάτων παρουσιάζουν α΄. τόν Δημιουργό Θεό πού ἐποίησε τό φῶς (Γενέσεως α΄, 1-13), β΄. τήν δόξα τοῦ Κυρίου πού ἀνέτειλε ὑπεράνω τῆς καταλαμπομένης ἀπό τό θεῖο φῶς Ἱερουσαλήμ (Ἡσαΐου ξ΄, 1-16)· γ΄. τόν ἑορτασμό τοῦ Πάσχα ἀπό τόν Ἰσραηλιτικό λαό καί τήν ἀπελευθέρωσή του ἀπό τούς Αἰγυπτίους (Ἐξόδου ιβ΄, 1-11)· δ΄. τόν Ἰωνᾶ ὡς πρότυπο τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ (κεφάλαια α΄-δ΄)· ε΄. τόν ἑορτασμό τοῦ Πάσχα ἀπό τούς Ἰσραηλίτες στήν Χαναάν (Ἰησοῦς τοῦ Ναυή ε΄, 1-15)· στ΄. τήν θαυμαστή διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀπό τόν Ἰσραηλιτικό λαό καί τήν ἐπινίκιο ᾠδή τοῦ Μωϋσέως (Ἐξόδου ιγ΄, 20-ιδ΄, 32 καί ιε, 1-19)· ζ΄. τήν λύτρωση τοῦ κόσμου (Σοφονίου γ΄, 8-15)· η΄.τήν ἀνάσταση τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας τῶν Σαρεπτῶν ἀπό τόν προφήτη Ἠλία (Γ΄ Βασιλειῶν ιή, 8-24)· θ΄. τήν ἀναστάσιμο δόξα τοῦ Χριστοῦ, τόν πασχάλιο στολισμό τῆς Ἐκκλησίας καί τίς πασχάλιες δωρεές τῶν λελυτρωμένων (Ἡσαΐου ξα΄, 10-ξβ΄, 5)· ι΄. τήν εὐλογία ὅλων τῶν ἐθνῶν πού θεωροῦνται ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ (Γενέσεως κβ΄, 1-18)· τήν αἰώνια εὐφροσύνη τους

(Ἡσαΐου ξγ΄, 11-ξδ΄, 5)· ια΄. τήν διά τοῦ Πάσχα σύναξη τῆς Καινῆς Διαθήκης (Ἱερεμίου λα΄, 31-34)· ιβ΄. τήν σωτηρία τῶν Τριῶν Παίδων ἀπό τήν κάμινο (Δανιήλ γ΄, 1-56).

Στό τελευταῖο αὐτό ἀνάγνωσμα συνάπτεται καί ὁ ἐξαίσιος ὕμνος τῶν Τριῶν Παίδων μέ τόν ὁποῖον καλεῖται ὁλόκληρη ἡ κτίση νά ὑμνήσει τόν Χριστό πού εἶναι ὁ Νικητής τοῦ Πάσχα.

Στήν ἀρχαία Ἐκκλησία οἱ Κατηχούμενοι κατά τήν διάρκεια τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν τῶν Προφητειῶν ἤ μετά τήν ἀνάγνωση τῆς τελευταίας κατευθύνοταν στό Βαπτιστήριο. Μετά ἀπ' αὐτά μέ τό στόμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Πρός Ρωμαίους στ΄, 3-11) ἀντηχεῖ τό Πασχάλιο μήνυμα : «*Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν …εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσωμεν αὐτῷ*».

Ἡ Πασχάλιος χαρά κορυφοῦται μέ τόν ψαλμικό στίχο «*Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι*».

Ἔτσι τοῦ «*Σταυρωσίμου*» Πάσχα εὑρισκομένου στό τέλος καί ἀνατέλλοντος τοῦ «*Ἀναστασίμου Πάσχα*» τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα μεταδίδει τό μήνυμα περί τοῦ κενοῦ τάφου καί τῆς Ἀναστάσεως, πού κατά τό Κοινωνικό τῆς ἡμέρας σημαίνει τήν δική μας σωτηρία

«Ἐξηγέρθη ὡς ὑπνῶν Κύριος
Καὶ ἀνέστη σώζων ἡμᾶς
Ἀλληλούϊα»

Τά κυριώτερα βιώματα πού καλλιεργοῦνται στόν πιστό κατά τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου

Μέ τά προβαλλόμενα βιβλικά καί ἐκκλησιαστικά πρόσωπα, τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου μέ τούς ὕμνους, μέ τά βιβλικά ἀναγνώσματα, τίς προτροπές καί τίς νουθεσίες ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας ἀποσκοπεῖ στό νά μᾶς καλλιεργήσει πνευματικά, ἀνυψώνουσα ὅλους μας ἀπό τά γήϊνα στά οὐράνια, ἀπό τά φθαρτά στά ἄφθαρτα, ἀπό τά πρόσκαιρα στά αἰώνια. Συλλέξαμε κατά τό δυνατόν μερικά κείμενα πού ἀναφέρονται στά βιώματα τοῦ πιστοῦ πού καλλιεργοῦνται τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου καί τά ἐντάξαμε σέ 10 ἑνότητες γιά ἀποτελεσματικότερη μελέτη καί βοήθεια στόν πνευματικό ἀγώνα μας.

α΄. Ἡ ἐκζήτηση τοῦ ἐλέους τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ θεοῦ-Ἡ ἐκζήτηση τῆς θείας Χάριτος

Στόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό οἱ μαθητές Του ἀντιλαμβανόμενοι τήν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νά νικήσει τήν ἁμαρτία καί τά πάθη εἶχαν θέσει τό ἐρώτημα

«τίς δύναται σωθῆναι». Σ' αὐτό τόν προβληματισμό ὁ Κύριος ἀπάντησε ὅτι «*πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι*» (Μάρκου θ΄, 23) ὅτι «*τὰ δυνατὰ παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστι*» (Λουκᾶ ιή΄, 27). Γι' αὐτό καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁμολογοῦσε «*πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι μοι Χριστῷ*» (Πρός Φιλιππησίους δ΄, 13).

Αὐτά πού ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ μέ τίς δικές του δυνάμεις νά κατορθώσει τά ἐπιτυγχάνει ἐνισχυόμενος ἀπό τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν συνεργασία τῆς ἀνθρώπινης βουλήσεως καί τῆς θείας Χάριτος καί διά τῆς συνενώσεως τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας μέ τήν θεία παντοδυναμία εἶναι δυνατό νά διαλυθεῖ ἡ πνευματική ζόφωση νά θρυμματισθοῦν τά μακροχρόνια πνευματικά δεσμά τῶν παθῶν καί νά ἐπιτευχθεῖ ἡ πνευματική ἐλευθερία, τήν ὁποία ὁ ἀπόστολος Παῦλος συνιστᾶ στόν πιστό νά προσέχει νά μήν ἀπωλέσει.

«*Τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ ὁ Χριστός ἐλευθέρωσε στήκετε καὶ ζυγῷ δουλείας μὴ ἀνέχεσθε*» (Πρός Γαλάτας ε΄, 1).

Ὁ πιστός κατά τήν διάρκεια τοῦ Τριωδίου συνειδητοποιώντας

α΄. Τήν ἀδυναμία του ἔναντι τῶν παθῶν, ὅπως τήν περιέγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὡς «*ἕτερο νόμο*» (Πρός Ρωμαίους ζ΄, 23) στήν ὕπαρξή του καί

β΄. Τίς μεθοδεῖες τοῦ πονηροῦ, γιά τίς ὁποῖες ὁ ἀπόστολος Παῦλος διαπιστώνει ὅτι «*ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς,*

πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου» (Πρός Ἐφεσίους στ΄, 12), ὑψώνει ἱκεσία πρός τόν «*δυνάμενον σῶσαι*» ζητώντας βοήθεια, ἐνίσχυση καί παρηγορία γιά νά ἐξέλθει νικητής.

β΄. Ἡ ταπεινοφροσύνη

Καθόλη τήν διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καλλιεργεῖται στόν πιστό τό πνεῦμα τῆς ταπεινοφροσύνης τῆς ὁποίας ὡς ἀπαράμιλλο πρότυπο ἐξυμνεῖται ὁ Κύριος.

Ἡ ταπεινοφροσύνη, ἀντίθετη πρός τήν ἀλαζονεία, τῆς ὁποίας εἰσηγητής καί πατέρας εἶναι ὁ ἑωσφόρος, εἶναι «*ὁδός ὑψώσεως*» «*ὑψοποιός*», «*κλίμαξ*», καί σέ ἀντίθεση πρός τήν ἀλαζονεία πού ταπεινώνει τόν ἄνθρωπον τόν ἀνυψώνει πρός τόν Θεό.

Ἡ ἀρετή αὐτή προσελκύει τήν ἐνίσχυση τοῦ Θεοῦ, πού «*ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν*» (Ἰακώβου δ΄, 6) καί «*καθαίρουσα τὸ κακόν*» καί «*σκορπίζουσα τῶν παθῶν τὴν πληθύν*», δωρίζει στήν ψυχή «*νάματα ἰαμάτων*» καί ἀποβαίνει τό θεμέλιο ὅλων τῶν ἀρετῶν καί δημιουργός τοῦ «*πλούτου δικαιοσύνης*».

γ΄. Ἡ μετάνοια

Ἡ ἀρετή τῆς ταπεινοφροσύνης καί τῆς «*πτωχείας τῷ πνεύματι*» ἀποτελεῖ ἀρίστη ὁδό πρός τό κατά

Θεόν πένθος καί πρός τήν «*στεναγμοῖς*» ἐκδηλουμένη μετάνοια.

Ἡ μετάνοια δεσπόζει στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου. Μέ πρότυπα μετανοίας καί προτροπές τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κυρίως ὅμως μέ τήν ὑπόμνηση τῆς θείας εὐσπλαγχνίας, προτρέπεται ὁ πιστός νά ἀφυπνισθεῖ, ὥστε νά ἀποστραφεῖ τήν ἁμαρτία καί κάθε πονηρία καί νά ζητήσει ἀπό τόν Θεό νά τόν δεχθεῖ μέ τήν εὐσπλαγχνία Του καί νά μήν ἀποστρέψει τό πρόσωπό Του ἀπ' αὐτόν καί νά μήν τόν ἀπορρίψει γιά τίς ἁμαρτίες του.

Μέ τήν μετάνοια ὁ ἄνθρωπος ἐπανακτᾶ τήν συμπάθεια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μετάνοια σημαίνει ἑκούσια ἄρνηση τοῦ κακοῦ, νέκρωση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καί ἐξάλειψη τοῦ κακοῦ φρονήματος καί ἀπελευθέρωση τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ἐνοχή.

Ἡ μετάνοια ὁλοκληρώνεται μέ τήν ἐξομολόγηση μέ τήν ὁποία ἡ ψυχή «*καθαίρεται ἀπό πάσης ἀδικίας*», «*βδελύσεται τήν πρότερον ἐπιθυμητή ἁμαρτία*», «*παθῶν ἐκπλύνει ἀμαυρότητα*», «*ἀποπλύνεται ἐκ τοῦ ρύπου τῶν ἡδονῶν*», «ὑπέρ χιόνα λευκαίνεται» καί ὁ ἄνθρωπος θεραπεύεται «*ψυχῇ καί σώματι*».

Ἡ μετάνοια «*δωρεῖται λογισμόν ἐπιστροφῆς*», ζωογονεῖ τήν προσευχή, «*ἀναπλάττει τήν συντριβήσαν εἰκόνα*», δημιουργεῖ «*καρδίαν καθαράν καί ἐγκαινίζει πνεῦμα εὐθές*», «*γλυκαίνει τόν νοῦν*», «*ἐξοπλίζει διά τῶν ὅπλων τοῦ φωτός*», παρακινεῖ πρός τήν ἀγάπη τοῦ

Θεοῦ, ἐπιθυμεῖ τήν ὡραιότητα τοῦ Θεοῦ, δημιουργεῖ «*βίον καθαρόν*», καί «*μῦρον εὐωδίας*», «*καθωραΐζει τό εἰδεχθές*, «*μεταπλάττει καί καινοποιεῖ τήν ψυχήν*», προσφέρει στόν ἄνθρωπο τό «*πρωτόκτιστο κάλλος*», τήν «*φωτεινή στολή τῆς ἀναγεννήσεως*», τῆς ἀφθαρσίας καί τῆς δόξας τῆς θείας ὡραιότητας, περιβάλλει αὐτόν διά «*χιτῶνος εὐφροσύνης καί παντός στολισμοῦ*» καί δωρίζει σ' αὐτόν «*ζωτική ἐνέργεια*».

δ΄. Ἡ νήψη, ἄσκηση καί νηστεία

Ἡ νήψη ἔχει μόνιμο χαρακτήρα καί σταθερά ἀποτελέσματα, ὅταν συνδυάζεται μέ τήν ἐξ ἴσου ἐπιβαλλομένη ἀπό τό Τριώδιο ἄσκηση καί ἐγκράτεια μέ τήν ὁποία πραγματοποιεῖται ἡ ἐγρήγορση καί ἡ νήψη. Ἡ ἄσκηση αὐτή δέν σημαίνει ἄρνηση καί περιφρόνηση τοῦ σώματος· ἄλλωστε ἐντός τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἐξυψώνεται. Μέ τήν ἄσκηση δέν καταδικάζεται αὐτό καθ' ἑαυτό τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά ἡ σωματολατρεία, ἡ χαύνωση ἀπό τά πάθη, ἡ θεοποίηση τῶν σωματικῶν ἐνστίκτων καί ἡ ὑποδούλωση σ' αὐτά.

Τό βαθύτερο νόημα τῆς νηστείας συνίσταται στό ὅτι αὐτή ὁδηγεῖ στό πνευματικό «*καθαρθῆναι*» καί ἀσκεῖ τήν θέληση τοῦ ἀνθρώπου στήν πειθαρχία, στήν ὑπακοή, στήν ταπείνωση, στή νήψη, στήν προσευχή καί στήν ἀποχή κακίας, πού ὀνομάζεται «*πνευματική νηστεία*».

Σύμφωνα μέ τίς ὡραιότατες ἐκφράσεις τοῦ Τριωδίου, διά τῆς «*παθοκτόνου*» νηστείας ἡ ψυχή φθάνει στήν κάθαρση, ἁγνίζεται, λαμπρύνεται καί εἰσέρχεται στόν γνόφο τῶν σεπτῶν θεωριῶν· οἱ αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερώνονται «*τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως*» καί ἀναγνωρίζουν ὡς «*ἡγεμόνα τόν ἔνδοθεν λογισμό*»· ἀπό τήν ἁμαρτία ζόφωση καθαίρεται· τά πάθη τοῦ σώματος «*ταπεινοῦνται*», «*ἰατρεύονται*» καί «*προκαθαίρονται*», ἡ ψυχή ἀπωθεῖ τήν πικρία τῶν ἡδονῶν καί θηλάζει τόν γλυκασμό τῆς ἐγκράτειας· ὁ ρύπος ἀπό τίς ἡδονές ἀποπλύνεται· ἡ ψυχή ἀποκτᾶ ὡς ἐξάρτηση τῆς πνευματικῆς «*πανοπλίας*» τήν «*μάχαιρα, ἥτις ἐκτέμνει ἀπό καρδίας πᾶσαν κακίαν*»· τό αἰσθητήριο τῆς ψυχῆς ἐξυγιαίνεται καί ὁρᾶ τόν Θεό· ἡ διάθεση γιά προσευχή ζωογονεῖται· ἡ ψυχή «*κουφίζεται διά τῶν πτερύγων τῶν ἀρετῶν*» «*πτεροῦται πρός θεῖον ἔρωτα*» καί «*τρυγᾶ τήν ἐκ τοῦ θείου Σταυροῦ ζωήν*», ἡ καρδία «*πιαίνεται*», ἡ «*μέθη τῶν παθῶν*» ἀποδιώκεται, τά «*πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ σβέννυνται*», ἡ «*ἀχλύς τῶν παθῶν*» ἐκδιώκεται· οἱ «*θανατηφόρες ἡδονές θανατοῦνται*»

Ἀπ' ὅλα αὐτά συνάγεται, ὅτι τό βαθύτερο νόημα τῆς ἀληθινῆς σωματικῆς νηστείας συνίσταται εἰς τό ὅτι μᾶς ἀσκεῖ στήν πνευματική νηστεία, χωρίς τήν ὁποία ἡ σωματική νηστεία εἶναι, κατά τό Ἡσαΐου, «*μισητή στόν Θεό*» (α΄, 13-16).

Ὅπως λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος καί ἐπαναλαμβάνει τό Τριώδιο, «*ἀληθὴς νηστεία ἡ τοῦ κακοῦ ἀλλοτρίωσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιορκίας. Ἡ τούτων ἔνδεια νηστεία ἐστίν ἀληθής*» (Ὁμιλία περί νηστείας Β΄, κεφ. 7. Migne P.G. 31, 196).

Ἔτσι γίνεται κατανοητό ὅτι ἡ νηστεία ὡς ἄσκηση καί γενικῶς ἡ ἐγκράτεια δέν σημαίνει περιφρόνηση τοῦ σώματος ἤ καταπίεση τοῦ ἀνθρώπου καί εἰσαγωγή του σέ μία ζοφερή καί σκυθρωπή ἀτμόσφαιρα, ἀλλά ἀντίθετα ἐξυμνεῖται ὡς «*ὡραία*», «*τερπνή*», «*φαιδρά*», «*εὐφρόσυνος*».

ε΄. Ἡ ἄσκηση τῆς ἀγάπης

Ἡ ἄσκηση τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης ἀποβαίνει σπουδαιότατο μέσο μέ τό ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος καταπολεμεῖ τόν ἐγωϊσμό, πού εἶναι ἡ ρίζα παντός κακοῦ καί ἐμπόδιο στόν δρόμο τῆς θεώσεως. Ἡ ἐφαρμογή τῆς πραγματικῆς καί ἀνιδιοτελοῦς καί ἐλεύθερης πρός τόν Θεό καί τόν συνάνθρωπο ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ἀποτελεῖ τήν «*περικεφαλαία*» στήν πνευματική πανοπλία τοῦ πιστοῦ, «*πλήρωμα τοῦ Νόμου τῆς νέας θρησκείας τῆς Χάριτος, τήν οὐσία τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς*». Ἡ ἀγάπη δημιουργεῖ τό «*πνευματικό περιβάλλον*» καί τήν πνευματική ἀτμόσφαιρα μέσα στήν ὁποία βλαστάνουν,

αὐξάνουν καί καρποφοροῦν ὅλες οἱ ἀρετές. Ὅποιος ἀσκεῖται στήν καλλιέργεια τῆς ἀγάπης ἐλευθερώνεται σιγά-σιγά ἀπό τά δεσμά τοῦ ἐγωϊσμοῦ, πού ἐμποδίζουν τήν πνευματική τελειοποίηση τοῦ ἀνθρώπου. Μόνο ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν καί ἐξυμνεῖται ἀπό τόν Κύριό μας κατά τήν Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω, ὡς προϋπόθεση τῆς σωτηρίας καί τῆς κατακτήσεως τῆς αἰωνίου ζωῆς, «*κομίζει πλοῦτον ἀγαθῶν*», διότι «*κατευνάζει τῶν παθῶν τὰ οἰδήματα*» καί «*τῷ Δεσπότῃ καταλλάττει τοὺς πταίσαντας*».

Τήν μεγάλη σημασία τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεόν καί τόν συνάνθρωπο ἐξαίρει τό Τριώδιον καλώντας τόν ἄνθρωπο νά συμφιλιωθεῖ μέ τούς ἐχθρούς του, νά παράσχει σ' αὐτούς τήν συγγνώμη του, νά ἐπιδείξει μακροθυμία. Ἡ σχέση καθενός πρός τούς ἄλλους πρέπει νά εἰκονίζει τήν σχέση του πρός τόν Θεό Πατέρα καί πρός τόν Χριστό· «*ἐάν τίς εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν*» (Α΄ Ἰωάννου δ΄, 20). Ἐφόσον ὁ Σωτήρας «*ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι*» (Α΄ Ἰωάννου γ΄, 16) καί νά «*κατανοοῦμε ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων*» (Πρός Ἑβραίους ι΄, 24).

Ἡ ἀγάπη ἔχει προσωπικό χαρακτῆρα μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀντικείμενό της ἔχει εἴτε τήν προσωπικότητα τοῦ Θεοῦ, εἴτε τοῦ ἀνθρώπου ὡς εἰκόνας Θεοῦ. Γι' αὐτό ὀφείλουμε νά «*ὁπλίζουμε τάς χεῖρας ἐλεημο-*

σύνῃ» νά «*ἀλείφωμεν τάς κεφαλάς ἐλαίῳ εὐποιίας*», νά «*ἐκτρέφουμε τούς πένητας, πλοῦτον μή κενούμενον ἐν οὐρανοῖς ὠνούμενον*», νά «*σκορπίζουμε τόν πλοῦτον πένησι*», νά «*εἰσάγουμε πτωχούς ἀστέγους εἰς τόν οἶκον μας*», νά «περιβάλλωμεν γυμνούς» νά παρέχωμεν «*ἐνδέεσι*» καί «*πεινῶσι ἄρτον*», νά μή ἐπιλανθανόμεθα τῆς φιλοξενίας, νά ἐνθυμούμαστε τούς φυλακισμένους καί τούς κακουχουμένους, νά ἀποτελοῦμε τήν «*μικρά ζύμη*», ἡ ὁποία «*ὅλον τό φύραμα ζυμοῖ*», νά προσευχώμαστε ὑπέρ τῶν «*ἐσκοτισμένων*», «*πεπλανημένων*» καί ὑπέρ τῶν κατηχουμένων, νά κηρύττουμε τήν ἀλήθεια στούς «*ἀμυήτους*», νά «*καταγγέλωμεν τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ*», νά ἀπευθύνουμε ὡς «*κηρία μέλιτος λόγους καλούς*», γιά τήν θεραπεία τῶν ψυχῶν, νά «*προσλαμβανώμεθα τούς ἀσθενοῦντας τῇ πίστῃ*» καί νά «*καταρτίζομεν*» «*πνεύματι πραότητος τούς ἔν τινι παραπτώματι προλαμβανομένους*».

Ἡ ἀγάπη συνδέει τόν πιστό μέ τόν Θεό καί μέ ὅλους τούς συνανθρώπους καί τόν μεταφέρει σέ μία οὐράνια κοινωνία στήν ὁποία θρυμματίζονται τά δεσμά καί οἱ πειρασμοί τοῦ ἐγωϊσμοῦ.

στ΄. Ἡ προσευχή

Ὁ θώρακας τῆς πνευματικῆς πανοπλίας τοῦ πιστοῦ εἶναι ἡ προσευχή πού ὡς ἐκλεκτόν καί εὐῶδες θυμίαμα

κατευθύνει πρός τόν Θεόν καί μέ τήν ὁποία «*ἐλλαμψόμεθα*» πνευματικῶς (Ψαλμοῦ ρμ΄). Κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὁ πιστός καλεῖται νά προσευχηθεῖ ἐκτενέστερα καί ἐντονώτερα. Τό Τριώδιο ἀποτελεῖ μία ὑπέροχη συμφωνία ὅλων τῶν μυστικῶν τόνων καί ἀποχρώσεων τῆς προσευχῆς, ἡ ὁποία ἄλλοτε μέν εἶναι «*δέησις καὶ ἱκετηρία μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων*» (Πρός Ἑβραίους ε΄, 7) ἄλλοτε δέ ἕνας μόνο ἀλάλητος στεναγμός ἤ ἕνα δάκρυ, ὡς ἀνεπαίσθητο πτερύγισμα τῆς προσευχόμενης ψυχῆς.

Ἡ ποικιλία τῶν τόνων τῶν προσευχῶν τοῦ Τριωδίου εἶναι μεγάλη. Ἀπό τούς στεναγμούς τοῦ Τελώνου καί τοῦ Ἀσώτου μέχρι τοῦ αὐτομηδενισμοῦ τοῦ συνθέσαντος τόν Μεγάλο Κανόνα Ἀνδρέου Κρήτης· ἀπό τίς βαθυστόχαστες εὐχές τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μέχρι τῆς κατανύξεως τῆς Προηγιασμένης· ἀπό τῆς ἐκφράσεως τῆς μετάνοιας καί τοῦ κλαυθμοῦ τῆς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας ἤ τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκας πού ἄλειψε μέ μῦρα τόν Κύριο μέχρι τῆς θερμῆς εὐχαριστίας τοῦ πιστοῦ πού ἑνώθηκε μέ τόν Κύριο διά τῆς θείας Κοινωνίας· Τό Τριώδιο μέ τίς θαυμάσιες Ἱερές Ἀκολουθίες καί τούς ὕμνους του ὑποβοηθεῖ τήν πραγματοποίηση τῶν λόγων «*δεῖ πάντοτε προσεύχεσθε*» (Λουκᾶ ιη΄, 1) καί «*ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε*» (Πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄, ε΄, 17) ὥστε οἱ πιστοί «*ἀδιαλείπτως, προσευχαῖς καὶ ἐγκρατείᾳ καὶ θεωρίᾳ, πτερώσωσι τὰς ψυχὰς πρὸς θεῖον ἔρωτα*».

Μέ τόν ἐπαγρυπνοῦντα Ψαλμό καί μέ ζωή προσευ-

χῆς δημιουργεῖται στόν πιστό «*μία κλίσις, εἷς προσανατολισμός τῆς καρδίας στρεφομένης πρός τόν Θεό τόσο αὐθόρμητα, ὅπως τά ἄνθη στρέφονται πρός τόν ἥλιο*». Ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς «*Κλίμακος*», «*προσευχὴ ἐστί …ἕνωση ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ…, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἁμαρτημάτων ἱλασμός, πειρασμῶν γέφυρα, θλίψεων μεσότοιχος, πολέμων θραῦσις …ἀρετῶν πηγή, χαρισμάτων πρόξενος, προκοπὴ ἀόρατος, τρυφὴ ψυχῆς, νοῦ φωτισμός, ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐλπίδος ἀπόδειξις, λύπης λύσις, ἔσοπτρον προκοπῆς…*» (Λόγος κή΄, Περί Προσευχῆς).

Αὐτός πού προσκαρτερεῖ «*τῇ προσευχῇ καί τῇ δεήσει*» κατευνάζει τῆς ψυχῆς τά παθήματα, ἀποδιώκει τῆς «*σαρκός τά οἰδήματα*» καί ὑποτάσσει τό «*δυσήνιον σῶμα*» στό πνεῦμα. Μέ τήν ἐπίμονη προσευχή νεκρώνεται ὁ ἐνεδρεύοντας τούς ἐχθρούς πού θέλγει τίς αἰσθήσεις καί ἀνοίγεται τό κάλυμα τῆς ψυχῆς γιά νά δεχθεῖ τήν δρόσο καί τίς ζωογόνες ἀκτῖνες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μέ τήν βίωση τῆς συνεχοῦς προσευχῆς ὁ πιστός ἱκετεύοντας τήν σωτηρία του εὐαρεστεῖται συνεχῶς κατενώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ζ΄. Ἡ θεία Κοινωνία

Ὁ στέφανος καί τό ἐπιστέγασμα τῶν βιωμάτων τοῦ πιστοῦ καί τῶν θείων ἐμπειριῶν του κατά τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου εἶναι ἡ θεία Κοινωνία.

Ἡ θεία Μετάληψη πού λαμβάνεται ἐπαξίως μεταμορφώνει τόν ἄνθρωπο τόσο κατά τόν χρόνο τῆς προετοιμασίας του γι' αὐτήν ὅσον καί μετά ἀπό τήν λήψη της. Ὁ πιστός προετοιμάζεται κατά τήν προτροπή τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «*δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου*» (Πρός Κορινθίους Α΄, ια΄, 28-29). Στήν θεία Κοινωνία ὁ πιστός πρέπει νά προσέρχεται «*μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης*», «*ἀκατακρίτως*» μετά ἀπό ἐπιμελῆ καθαρισμό τῆς ψυχῆς «*ἐκ πάσης κηλίδος*», «*ἀπό παντός ἔργου πονηροῦ*», «*μετά καθαροῦ συνειδότος*», «*ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως*», «*ἐν καθαρῷ συνειδότι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ καί πεφωτισμένῃ καρδίᾳ* », καί μετά τοῦ «*θείου ἔρωτος τοῦ Χριστοῦ*».

Ὡς πρός τά βιώματα πού ἀκολουθοῦν τήν θεία Κοινωνίαν ὁ πιστός γνωρίζει, ὅτι ἡ θεία Κοινωνία γίνεται «*εἰς νῆψιν ψυχῆς*», «*εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν*», εἰς ἐξυγίανση καί ἁγιασμό «*ψυχῆς καὶ σώματος*», εἰς «*ἴασιν καὶ κάθαρσιν καὶ φωτισμὸν καὶ φυλακτήριον καὶ σωτηρίαν καὶ ἁγιασμὸν*» τοῦ ἀνθρώπου, «*εἰς ἀποτροπὴν πάσης φαντασίας καὶ πονηρᾶς πράξεως καὶ ἐνεργείας διαβολικῆς, κατὰ διάνοιαν τῆς ἐν τοῖς*

μέλεσιν ἐνεργουμένης, εἰς παρρησίαν καὶ ἀγάπην», τήν πρός Θεόν, «*εἰς διόρθωσιν βίου καὶ ἀσφαλείαν, εἰς αὔξησιν ἀρετῆς καὶ τελειότητος, εἰς πλήρωσιν ἐντολῶν*», εἰς καταυγασμόν «*τοῦ τῆς διανοίας ὄμματος*» καί ἀνάδειξιν ἡμῶν εἰς «*υἱοὺς φωτὸς καὶ ἡμέρας*», εἰς ζωοποίησιν ἡμῶν, εἰς λύτρωσιν ἡμῶν «*ἀπὸ πάσης διαβολικῆς μεθοδείας ἐν πράξει ἢ ἐν λόγῳ ἤ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης*», «*εἰς χαράν, ὑγείαν καὶ εὐφροσύνην*», εἰς «*ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς φωτισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας, εἰς εἰρήνην τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον εἰς πλησμονὴν σοφίας*», εἰς «*Βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίας*».

Ὅλα αὐτά τά ἀποτελέσματα δημιουργοῦνται ἀπό τό ὅτι μέ τήν θεία Κοινωνία οἱ πιστοί ἑνώνονται μυστικῶς μέ τόν Χριστό καί συσσωματώνονται σ' Αὐτόν «*σύσσωμοι*» καί «*σύναιμοι*» καί «*Χριστοφόροι*» καί «*Θεοφόροι γενόμενοι*».

Σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων «*μεταλαμβάνοντες σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ σύσσωμοι καὶ σύναιμοι αὐτοῦ καὶ Χριστοφόροι γινόμεθα, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἡμέτερα ἀναδιδομένα μέλη, οὕτω τὸ κατὰ τὸν μακάριον Πέτρον θείας κοινωνοὶ φύσεως γινόμεθα*» (Κατήχηση Μυσταγωγική 4, 3 PG Migne τ. 33, 1100).

Σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, ὁ

Χριστός «*ζωῆς θείας ποιεῖται μετάδοσιν, ἐδώδιμον ἑαυτὸν ἐργαζόμενος... ποιότητι θείᾳ πρὸς θέωσιν μετακιρνῶν τοὺς ἐσθίοντας*» (Ἑρμηνεία εἰς τήν προσευχήν, Migne PG τ. 90, στ. 877).

Μέ τήν θεία Κοινωνία ἀποβαίνει ζωντανή σέ μᾶς ἡ ἐνσάρκωση στό Μυστήριο τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ καί πραγματοποιεῖται ἡ θεία υἱοθεσία πού συμπεριλαμβάνει καί τήν θέωση τῆς σάρκας μας καί τήν ἀθανασία της. Ἔτσι ἡ θεία Κοινωνία γιά τόν πιστό εἶναι τό ὑπέρτατο μέσο τῆς οἰκειώσεως τῆς Χάριτος πού προέρχεται ἀπό τόν Σταυρό.

η΄. Ὁ ὑγιής μυστικισμός

Ὅλα τά βιώματα τοῦ πιστοῦ τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου καί ὁ ἀγώνας του κατά τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή τόν ὁδηγοῦν στόν ὑγιά Χριστοκεντρικόν μυστικισμό, δηλαδή στό νά μή ζεῖ αὐτός γιά τόν ἑαυτό του ἀλλά «*τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότῃ καὶ εὐεργέτῃ*», δηλαδή «*τῷ Χριστῷ*».

Ὡς μυστικισμό ἐννοοῦμε τήν προσωπική ἕνωση τοῦ πιστοῦ μέ τόν Θεό.

Μέ τήν ζωντανή ἐπικοινωνία τοῦ πιστοῦ μέ τόν Θεόν καί τόν Χριστόν ἰδιατέρως πού καλλιεργεῖται ἰδιαίτερα κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς «*ἀναταράσσεται ὁ ἔσω ἄνθρωπος, ἀποκαλύπτεται τὸ ἱερὸν ἄδυτον τῆς ψυχῆς*», ὅπου ἔχουν τήν ἕδρα τους

ὁ ἀπό τούς μυστικούς καλούμενος «*θεῖος σπινθήρ*» καί ὅλα τά ἠθικά στοιχεῖα τῆς θεοειδοῦς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου πού ἀναφλέγονται καί ὁ ἄνθρωπος προσεγγίζει τόν Θεόν.

Θ΄. Ἡ βίωση τοῦ ἐσχατολογικοῦ στοιχείου

Ὁ δυναμισμός τῆς μυστικῆς ζωῆς αὐξάνεται ἀκόμη περισσότερο ἀπό τήν βίωση τοῦ «*λειτουργικοῦ χρόνου*», ὅπου ὁ λάτρης βιώνει στό διαρκές παρόν, τό παρελθόν, ἀλλά καί τά ἔσχατα, τήν αἰωνιότητα ὡς ἕνα διαρκές παρόν.

Ὁ συνδυασμός αὐτός βοηθεῖ τόν πιστό, ὥστε ἀπό τήν παροῦσα ζωή νά προγεύεται τήν «*ἄληκτο χαρά καί αἰώνιο εὐφροσύνη*», ἡ ὁποία συνοδεύει ὅσους ἀπό τούς ἀγωνιζομένους λαμβάνουν τούς στεφάνους τῆς νίκης «*οὕς ἀποδίδωσι ὁ μετά δόξης ἐρχόμενος Χριστός*».

Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ «*ἀνέκφραστος εὐφροσύνη*» καί προαπόλαυση τοῦ κατά θαυμάσιο τρόπο, περιγραφομένου παραδείσου, συντελεῖ, ὥστε καί οἱ «*ἀσθενεῖς νά περιζώνυνται δύναμιν*» καί νά παρακινοῦνται διαρκῶς πρός ἐντονώτερο ἀγώνα.

Ι΄. Ἡ μίμηση ζώντων προτύπων

Ἡ ἀπαράμιλλος δύναμη τοῦ Τριωδίου διαλάμπει καί σέ τοῦτο ὅτι δέν περιορίζεται σέ θεωρητική καί

ἀφηρημένη διδασκαλία τῶν ἀρετῶν, ἀλλά παρουσιάζει καί ζωντανά πρότυπα καί ὑποδείγματα πρός μίμηση.

Τά παρουσιαζόμενα σέ μᾶς τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου πρότυπα καί παραδείγματα ἔχουν

α΄. διαφωτιστικό χαρακτήρα πού καθιστᾶ λίαν ὁρατή τήν ὡραιότητα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς

β΄. παροτρυντικό καί παρακινητικό σκοπό πού ὑποδεικνύουν τήν ἀκολουθητέα στήν ζωή ὁδό

γ΄. ἐνθαρρυντικό περιεχόμενο πού ἀποσκοπεῖ νά ἐκδιώξει τούς δισταγμούς καί τήν δειλία ἀπό τήν ψυχή καί νά ἐμπνεύσει σ' αὐτή ἐμπιστοσύνη, θάρρος καί βεβαιότητα γιά τήν τελική πνευματική νίκη.

Τό κατ' ἐξοχήν ζωντανό πρόσωπο πού προβάλλεται σέ μᾶς τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς πρός μίμηση εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ὁποῖος καί ὡς ἄνθρωπος, ὤν, «*πεπειραμένος κατὰ πάντα καὶ καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας*» (Πρός Ἑβραίους δ΄, 15) ἐνσάρκωσε στόν ἑαυτό του τά βιώματα πού προβάλλονται καί ἀφῆκε σέ μᾶς «*ὑπογραμμόν*» « *ἵνα ἰσχύος πολιτευσώμεθα αὐτοῦ*». «*ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτω περιπατεῖν*» (Α΄ Ἰωάννου β΄, 6). Ὁ Χριστός ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα γιά ὅλες τίς ἀρετές πού καλεῖται νά βιώσει ὁ πιστός ὄχι μόνο τήν περίοδο τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἀλλά καί σέ ὁλόκληρη τήν διάρκεια τοῦ βίου του.

Μετά τόν Χριστό τό Τριώδιο προβάλλει τήν Θεοτόκο

ὡς πρότυπο ἀρετῆς, ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Χριστιανῶν, πρότυπο τῆς ζωντανῆς πίστεως τῆς βαθειᾶς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἠθικῆς ἁγιότητας καί καθαριότητας, τῆς ὑπομονῆς στίς θλίψεις καί τῆς στοργῆς καί ἀγάπης.

Στίς Ἱερές Ἀκολουθίες τοῦ Τριωδίου δεσπόζει ἡ ἐποπτική ἔξαρση τῶν ἀρετῶν πού ἐνσάρκωσαν οἱ ὀνομαστικῶς ἀναφερόμενες βιβλικές καί ἐκκλησιαστικές προσωπικότητες καί τῶν δύο φύλων. Τό Τριώδιο παραλλήλως δέν παραλείπει νά ὑποδείξει συχνά καί τά καταστρεπτικά ἀποτελέσματα στήν ζωή βιβλικῶν ἤ ἐκκλησιαστικῶν προσώπων, τά ὁποῖα περιεφρόνησαν τίς ἐντολές καί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

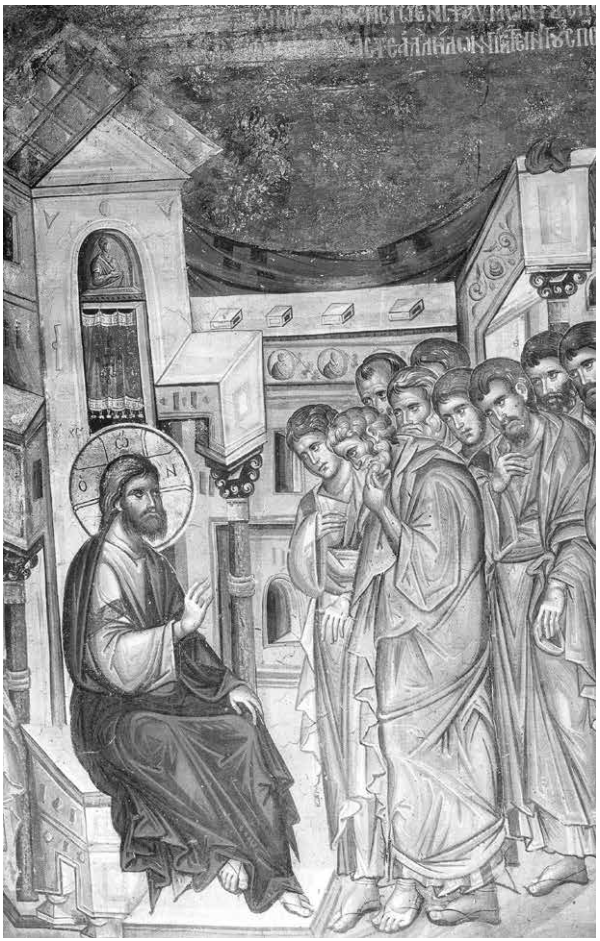
Ἔτσι ὁ ὕμνος πού ἀναφέρεται στά πρότυπα πού μνημονεύονται ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη λέγει ἐπιγραμματικά:

«Τῆς παλαιᾶς, Διαθήκης ἅπαντας, παρήγαγόν σοι ψυχή, πρὸς ὑπογραμμόν. μίμησαι τῶν δικαίων, τὰς φιλοθέους πράξεις. ἔκφυγε δὲ πάλιν, τῶν πονηρῶν τὰς ἁμαρτίας».

Τό Τριώδιο «*προτρέπει … πᾶσαν ψυχὴν ὅσα μὲν ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας ζητοῦν καὶ μιμεῖσθαι κατὰ δύναμιν, ὅσα δὲ τῶν φαύλων ἀποφεύγειν καὶ ἀεὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν*».

Οἱ «*θεοφόροι πατέρες διὰ τοῦ Τριωδίου πάντας τούτοις*» «*τοὺς ἐν ἀσκήσει λάμψαντας ἁγίους ἄνδράς τε καὶ γυναίκας εἰς μέσον προτίθεται ὡς ἄν, διὰ τὰς*

αὐτῶν μνείας καὶ τῶν παλαισμάτων, εὐτυχεστέρως ἡμᾶς ποιήσωσι τὸ στάδιον, ἔχοντας τοὺς ἐκείνους βίους ὑπογραμμὸν καὶ ὁδηγὸν» δοθέντος ὅτι καί οὗτοι *«τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἐκοινώνησαν».*

ΙC
ΧC

Ὑπομνήματα στίς Κυριακές καί τίς λοιπές ἡμέρες τοῦ Τριῳδίου ἐκ τοῦ Μεγάλου Ὡρολογίου

Τῇ Κυριακῇ τοῦ Τελώνου καί τοῦ Φαρισαίου

Αἵρεσις παλαιά καί ἐπίσημος μεταξύ τῶν Ἰουδαίων, ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι, οἵτινες, πονηροί ὄντες καί ὑποκριταί, τάς μέν κακίας αὐτῶν ἔκρυπτον, πᾶσαν δέ ὑποκριτική αὐτῶν ἀρετήν ἐδημοσίευον, ποιοῦντες πάντα τά ἔργα αὐτῶν πρός τό θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις (Ματθ. κγ΄, 5) διό καί ἐνομίζοντο ὑπό πάντων ἐνάρετοι καί δίκαιοι, καί κατά τήν φαινομένην τῆς ζωῆς ἁγιότητα, κεχωρισμένοι τῶν λοιπῶν, ὅπερ δηλοῖ καί τό ὄνομα Φαρισαῖος. Ἐξ ἐναντίας οἱ Τελῶναι, τοὐτέστιν οἱ ἀγοράζοντες τούς βασιλικούς φόρους, ἐπειδή εἰσπράττοντες αὐτούς ἐποίουν πολλάς ἀδικίας καί ἁρπαγάς δι' αἰσχροκέρδειαν, διά τοῦτο πάντες ἐλογίζοντο αὐτούς ἁμαρτωλούς καί ἀδίκους. Κατά τήν τότε οὖν κοινήν γνώμην, λαβών ὁ Ἰησοῦς ἕνα Φαρισαῖον, σημαίνοντα τόν ἐνάρετον, καί ἕνα Τελώνην, δηλοῦντα τόν ἁμαρτωλόν, ἐδίδαξε παραβολικῶς τῆς ὑπερηφανείας τήν βλάβην καί τῆς ταπεινοφροσύνης τήν ὠφέλειαν.

Ἐπειδή δέ, μετά τρεῖς ἑβδομάδας, ἐμβαίνομεν εἰς τό στάδιον τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καί εἰς τούς πνευματικούς τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας, καί ἐπειδή πρῶτον ὅπλον πρός ἀρετήν ἐστιν ἡ ταπείνωσις, καθώς ἐξ ἐναντίας ἡ ὑπερηφάνεια μέγιστον ἐμπόδιον εἰς αὐτήν, διά τοῦτο οἱ θεῖοι πατέρες τάς μέν ἑβδομάδας ταύτας ἐπενόησαν ὡς προετοιμασίαν ἡμῶν εἰς τούς εἰρημένους ἀγῶνας, δι' ἥν καί τήν παροῦσαν ἑβδομάδα ἐκάλεσαν Προφωνήσιμον, ὡς προλέγουσαν τρόπον τινά καί κηρύττουσαν ὅτι ἤγγικε τῆς νηστείας ὁ καιρός. Τήν ἀνάγνωσιν τῆς τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου παραβολῆς, ἔταξαν σήμερον, διδάσκοντες ἡμᾶς δι' αὐτῆς ἵνα μή ἐπαιρώμεθα, ὅταν πράττομεν τό καλόν, μηδέ καυχώμεθα δι'αὐτό, ὡς ὁ μεγάλαυχος Φαρισαῖος. Ἀλλά, μαθόντες ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐκείνου, ὅτι ὁ καπνός τῆς οἰήσεως καί τῆς καυχήσεως ἡ δυσωδία διώκει τήν χάριν τοῦ Πνεύματος, καί ἀπογυμνοῦσα τόν ἄνθρωπον πάσης ἀρετῆς κρημνίζει αὐτόν εἰς τοῦ ἅδου τά βάραθρα, δεώμεθα μετά συντετριμμένης καρδίας τοῦ Θεοῦ, μιμούμενοι τοῦ Τελώνου τήν ταπείνωσιν, ἥτις κἄν ἁμαρτωλός ὑπάρχη ὁ ἄνθρωπος, κἄν εἰς τά ἔσχατα περιπέσῃ κακά, δικαιοῖ αὐτόν καί εἰς ὕψος ἀναβιβάζει μέγα.

Τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀσώτου

Τρία πράγματα παρέστησεν ἡμῖν ὁ Σωτήρ διά τῆς παραβο-

λῆς τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου τήν κατάστασιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τῆς μετανοίας τόν κανόνα καί τῆς Θείας εὐσπλαγχνίας τό μέγεθος. Ἐτάχθη δέ ὑπό τῶν θείων πατέρων ἐνταῦθα, μετά τήν τοῦ Τελώνου καί τοῦ Φαρισαίου παραβολήν, πρός ἡμετέραν καί αὕτη διδασκαλία ἵνα δηλαδή, βλέποντες εἰς τοῦ ἀσώτου τό πρόσωπον τήν ἀθλίαν κατάστασιν ἡμῶν ἐν ὅσῳ κυλιόμεθα εἰς τήν ἁμαρτίαν, ἐν ὅσῳ εὑρισκόμεθα μακράν τοῦ Θεοῦ καί τῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ἔλθωμεν τέλος πάντων εἰς αἴσθησιν καί ἡμεῖς καί ταχώνωμεν τήν ἐπιστροφήν ἡμῶν πρός αὐτόν διά τῆς μετανοίας, κἄν εἰς τάς ἁγίας ταύτας ἡμέρας τῶν Νηστειῶν. Καί ἄλλο.

Ἐπειδή τινες, πολλὰ καί μεγάλα πράξαντες ἀνομήματα καί χρονίσαντες εἰς αὐτά, ἔρχονται πολλάκις εἰς ἀπόγνωσιν, νομίζοντες ὅτι οὐκέτι ἐστί συγχώρησις δι' αὐτούς, καί οὕτως ἀπηλπισμένοι πίπτουσι τό λοιπόν καθ' ἑκάστην εἰς τά αὐτά καί ἔτι χείρονα κακά τῶν προτέρων, διά τοῦτο οἱ Θεῖοι πατέρες, ἵνα ἐκριζώσωσι τῆς ἀπογνώσεως τό πάθος ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν καί ἐνθαρρύναντες αὐτούς διεγείρωσιν εἰς τῆς ἀρετῆς τά ἔργα, ἔταξαν τήν παροῦσαν παραβολήν εἰς τῆς νηστείας τά πρόθυρα, δεικνύοντες εἰς αὐτούς τά φιλάνθρωπα καί ὑπεράγαθα σπλάγχνα τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀσώτου, καί ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμάρτημα, ὅσον μέγα καί ἄν ὑποτεθῇ, δυνατόν νά νικήσῃ ποτέ τήν φιλάνθρωπον αὐτοῦ γνώμην.

Τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀπόκρεῳ
Μνήμην ἐπιτελοῦμεν πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων εὐσεβῶν πατέρων καί ἀδελφῶν ἡμῶν.

Ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν Διαταγῶν ἐν βιβλίῳ η΄, κεφ. μβ΄, ἔλαβεν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τήν συνήθειαν τοῦ ἐπιτελεῖν τά λεγόμενα τρίτα καί ἔνατα καί τεσσαρακοστά καί λοιπά μνημόσυνα τῶν κεκοιμημένων. Ἐπειδή δέ πολλοί κατά καιρούς ἀπέθανον ἄωρα ἤ εἰς ξενιτείαν ἤ εἰς ὄρη καί κρημνούς, ἴσως δέ καί πένητες ὄντες οὐκ ἀξιώθησαν τῶν διατεταγμένων μνημοσύνων· διά τοῦτο φιλανθρώπως οἱ θεῖοι πατέρες κινούμενοι ἐθέσπισαν σήμερον μνημόσυνον κοινόν πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐσεβῶς τελευτησάντων χριστιανῶν, ἵνα καί ὅσοι τῶν μερικῶν μνημοσύνων οὐκ ἔτυχον συμπεριλαμβάνωνται εἰς τό κοινόν τοῦτο κἀκεῖνοι.

Πρός τούτοις, ἐπειδή αὔριον ποιοῦμεν τήν ἀνάμνησιν τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καί ἐπειδή οἱ κεκοιμημένοι οὐδέ ἐκρίθησαν, οὐδέ ἔλαβον, ἔτι τήν τελείαν ἀντάμειψιν (Πράξ. ιζ΄, 31. Β΄ Πέτρου β΄, 9. Ἑβραίους ια΄, 30-40), εὐκαίρως μνημονεύει σήμερον τῶν ψυχῶν ἡ Ἐκκλησία καί, εἰς τό ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ θαρροῦσα, δέεται ἵνα ἐλεήσῃ τούς ἁμαρτωλούς.

Ὅτι δέ ἁπάντων κοινῶς τῶν τεθνεώτων ἡ μνήμη ἐνθυμίζει τόν κοινόν θάνατον καί εἰς ἡμᾶς ἐν καιρῷ ἁρμοδίῳ καί

διεγείρει πρός μετάνοιαν, τοῦτό ἐστι τρίτον αἴτιον τοῦ παρόντος μνημοσύνου.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεῳ

Αἱ προλαβοῦσαι δύο παραβολαί, καί μάλιστα ἡ τοῦ Ἀσώτου, παρέστησαν ἡμῖν τήν ἄκραν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καί ἀγαθότητα. Ἀλλ' ἵνα μή τινες, εἰς ταύτην μόνην θαρροῦντες, διάγωσιν ἀμελῶς, καί τόν καιρόν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πραγματευόμενοι ἐπιμένωσιν εἰς ἁμαρτίαν, καί οὕτως ἁρπάσῃ αὐτούς αἰφνιδίως ὁ Θάνατος· διά τοῦτο οἱ θειότατοι πατέρες ἔταξαν σήμερον τήν ἑορτήν καί ἀνάμνησιν τῆς ἀδεκάστου δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐνθυμίζοντες δι' αὐτῆς τούς τοιούτους, ὅτι οὐ μόνον φιλάνθρωπός ἐστιν, ὁ Θεός, ἀλλά καί κριτής δικαιότατος, καί ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ κατά τά ἔργα αὐτοῦ.

Σκοπός οὖν τῶν ἁγίων Πατέρων ἐστίν, ἵνα, διά τῆς ἐνθυμίσεως τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας, διεγείρωσιν ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς ἀμελείας πρός ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καί προτρέψωσιν εἰς φιλαδελφίαν καί συμπάθειαν.

Ἐπειδή δέ τῇ ἐρχομένῃ Κυριακῇ τῆς Τυροφάγου ποιοῦμεν τήν ἀνάμνησιν τῆς τοῦ Ἀδάμ ἐξορίας ἐκ τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἥτις ἐστίν ἡ ἀρχή τοῦ παρόντος βίου, δῆλον ὅτι ἡ σημερινή ἑορτή λογίζεται ὡς τελευταία πασῶν διότι εἰς ταύτη ἀληθῶς τελευτῶσι τά ἡμέτερα πάντα καί ὁ κόσμος αὐτός.

Τῷ Σαββάτῳ τῆς Τυρινῆς

Μνήμην ἐπιτελοῦμεν πάντων τῶν ἐν ἀσκήσει λαμψάντων ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν.

Ἀφ' οὗ ἐπαιδαγώγησαν ἡμᾶς οἱ Θεοφόροι πατέρες δι' ὧν εἴπομεν εἰς τάς προλαβούσας ἑορτάς, καί κατ' ὀλίγον ἡτοίμασαν εἰς τό στάδιον τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, ἰδού προβάλλουσιν ἤδη καί τούς θεαρέστως βιώσαντες ἄνδρας τε καί γυναῖκας ὁμοῦ. Ἵνα διά τοῦ παραδείγματος τούτων ποιήσωσιν ἡμᾶς προθυμοτέρους εἰς τήν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν καί κατά τῶν παθῶν ἀνδρειοτέρους.

Καί καθώς οἱ ἔμπειροι στρατηγοί, ὅταν τά στρατεύματα ἑτοιμασθῶσιν εἰς μάχην καί ἵστανται ἤδη κατά πρόσωπον, οὐ μόνον διά λόγου προτρέπουσιν τούς ἑαυτῶν στρατιώτας, ἀλλά καί ἀνδρῶν ἀρίστων ἀνδραγαθίας ἀναφέρουσιν εἰς αὐτούς, ἐξ ὧν ἐγκαρδιούμενοι ἐκεῖνοι ὁρμῶσιν ὁλοψύχως κατά τῶν ἐχθρῶν, οὕτω καί οἱ Θεοφόροι πατέρες ποιοῦσι νῦν εἰς ἡμᾶς, διορίσαντες σήμερον τήν μνήμην καί ἑορτήν πάντων τῶν ἁγίων, ὅσοι, διά κόπων πολλῶν νικήσαντες τά πάθη, εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, ἵνα καί ἡμεῖς, πρός τήν ζωήν ἐκείνων ἀποβλέποντες ἀγωνιζώμεθα γενναίως κατά τῶν παθῶν καί τάς διαφόρους ἀρετάς ἐργαζώμεθα, μιμούμενοι αὐτούς ὅσον τό δυνατόν, καί ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἦσαν καί αὐτοί καί τήν αὐτήν ἡμῖν εἶχον φύσιν.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς

Τήν ἀνάμνησιν τῆς τοῦ Ἀδάμ ἐξορίας ἀπό τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἔταξαν ἐνταῦθα, τῇ παραμονῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, οἱ θειότατοι πατέρες, δεικνύοντες οὐχί διά λόγων ἁπλῶν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, πόσον ὠφέλιμόν ἐστιν εἰς τόν ἄνθρωπον τό τῆς νηστείας καλόν. Καί ἐκ τοῦ ἐναντίου πόσον ὀλέθριον ἡ ἀκρασία καί τῶν θείων ἐντολῶν ἡ παράβασις. Καί ὅτι πρώτη ἐντολή τοῦ Θεοῦ πρός τούς ἀνθρώπους ἐστίν ἡ τῆς νηστείας ἐντολή, ἥν λαβόντες οἱ πρωτόπλαστοι καί μή φυλάξαντες αὐτήν, οὐ μόνον θεοί οὐκ ἐγένοντο, ὡς ἐφαντάσθησαν, ἀλλ' ἀπώλεσαν καί ἥν εἶχον μακαρίαν ζωήν. Καί πεσόντες εἰς φθοράν καί θάνατον, μετέδωκαν αὐτά ταῦτα καί μυρία ἄλλα κακά, ὅσα ἐκεῖθεν ἐπήγασαν εἰς ὅλον τό ἀνθρώπινον γένος. Ταῦτα πάντα τιθέασιν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν σήμερον οἱ θεοφόροι πατέρες, ἵνα ἐνθυμούμενοι τό πόθεν ἐξεπέσαμεν καί τί ἐπάθομεν διά τήν τῶν πρωτοπλάστων ἀκρασίαν καί παρακοήν, σπουδάσωμεν ἐπανελθεῖν πάλιν εἰς τήν ἀρχαίαν ἐκείνην μακαριότητα καί δόξαν διά νηστείας καί τῆς ὑπακοῆς εἰς πάντα τά θεῖα προστάγματα.

Τῷ πρώτῳ Σαββάτῳ τῶν Νηστειῶν. Ἀνάμνησιν ποιούμεθα τοῦ διά τῶν Κολλύβων γενομένου θαύματος παρά τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.

Ἰουλιανός ὁ παραβάτης, γινώσκων ὅτι οἱ χριστιανοί καθαίρονται μᾶλλον διά νηστείας τήν πρώτην ἑβδομάδα τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἥν καί ἡμεῖς διά τοῦτο καθαράν ἑβδομάδα καλοῦμεν, ἠβουλήθη ἵνα τότε μάλιστα μολύνῃ αὐτούς. Διό καί προσέταξε κρυφίως ἵνα τεθῶσιν εἰς τήν ἀγοράν κατ' ἐκείνας τάς ἡμέρας βρώματα μεμιασμένα ἐκ τῶν αἱμάτων τῶν εἰδωλικῶν θυσιῶν. Ἀλλά νεύσει θείᾳ ἐπιφανείς καθ' ὕπνον ὁ μάρτυς Θεόδωρος εἰς τόν τότε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Εὐδόξιον καί φανερώσας τό πρᾶγμα παρήγγειλεν αὐτῷ ἵνα συγκαλέσῃ τούς πιστούς εὐθύς τό πρωΐ τῆς Δευτέρας καί ἐμποδίσῃ αὐτοῖς τῶν βρωμάτων ἐκείνων τήν χρῆσιν, τήν δέ ἔλλειψιν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ἀναπληρώσῃ ἐκ τοῦ προχείρου διά κολλύβων· καί ἑρμηνεύων αὐτά εἶπεν ὅτι κόλλυβα ὀνομάζομεν ἡμεῖς εἰς τά Εὐχάϊτα τόν βρασμένον σῖτον. Τοιουτοτρόπως ὁ μέν σκοπός τοῦ παραβάτου ἐματαιώθη· ὁ δέ εὐσεβής λαός, διαφυλαχθείς ἀμόλυντος καθ' ὅλην τήν καθάρσιμον ἑβδομάδα ἀπέδωκεν εἰς τόν μάρτυρα τήν εὐχαριστίαν κατά τοῦτο τό Σάββατον, ποιήσαντες τήν μνήμην αὐτοῦ διά κολλύβων.

Καί ταῦτα μέν συνέβησαν περί τά μέσα τοῦ Δ΄ αἰῶνος, ἡ δέ

Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ κατ' ἔτος τήν ἀνάμνησιν εἰς δόξαν Θεοῦ καί τιμήν τοῦ μάρτυρος.

Τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν
Ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων καί σεπτῶν εἰκόνων.

Ἑκατόν ἔτη καί ἐπέκεινα κατετάραξε τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὁ διωγμός τῶν κακοδόξων εἰκονομάχων, ὧν πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἴσαυρος, ἔσχατος δέ ὁ Θεόφιλος, ὁ ἀνήρ τῆς ἁγίας Θεοδώρας, ἥτις μετά τόν θάνατον αὐτοῦ, ἐστερέωσε πάλιν τήν Ὀρθοδοξίαν μετά Μεθοδίου τοῦ πατριάρχου.

Αὕτη ἡ ἀείμνηστος βασιλίς ἐκβοήσασα παρρησία τά ἅγια ταῦτα λόγια: Εἴ τις τάς ἁγίας εἰκόνας οὐ προσκυνεῖ, καί ἀσπάζεται σχετικῶς, οὐ λατρευτικῶς, οὐχ ὡς θεούς, ἀλλ, ὡς εἰκόνας ἀρχετύπων διά τόν πόθον, εἴη ἀνάθεμα, εἶτα ἐζήτησε παρά Θεοῦ τοῦ ἀνδρός τήν συγχώρησιν διά κοινῆς νηστείας καί δεήσεως καθ' ὅλην τήν πρώτην ἑβδομάδα τῆς Τεσσαρακοστῆς· καί μετά ταῦτα, κατά τήν παροῦσαν Κυριακήν λιτανεύσαντες καί αὐτή καί ὁ υἱός αὐτῆς Μιχαήλ ὁ αὐτοκράτωρ μετά παντός τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ ἀνεστήλωσαν τάς ἁγίας εἰκόνας καί ἐστόλισαν πάλιν δι' αὐτῶν τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τοῦ ἁγίου τούτου ἔργου τήν ἀνάμνησιν ἑορτάζομεν σήμερον οἱ Ὀρθόδοξοι πάντες καί δι' αὐτό τοῦτο τήν

λαμπράν καί σεβασμίαν ταύτην ἡμέραν ὀνομάζομεν Κυριακήν τῆς Ὀρθοδοξίας.

Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν Ψάλλεται ἡ Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, τοῦ Παλαμᾶ.

Ὁ θεῖος οὗτος πατήρ, ἐξ Ἀσίας καταγόμενος, ἀνετράφη παιδιόθεν ἐν τῇ βασιλικῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐλῇ, ὅπου καί τήν καθ' ἡμᾶς καί τήν θύραθεν ἐπαιδεύθη σοφίαν. Μετά ταῦτα, καταλιπών τά βασίλεια, ἤσκησεν ἐκ νεότητος ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθωνος, καί ἐν τῇ κατά Βέροιαν σκήτῃ. Διέτριψεν ἐν Θεσσαλονίκῃ πρός θεραπείαν τῶν ἐκ τῆς σκληραγωγίας ἀσθενειῶν αὐτοῦ. Παρέστη εἰς τάς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσας συνόδους τῷ 1341 ἔτει κατά Βαρλαάμ τοῦ Καλαβροῦ καί τῷ 1347 κατά τοῦ ὁμόφρονος αὐτοῦ Ἀκινδύνου, ἐν αἷς γενναίως ἠγωνίσατο ὑπέρ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας δογμάτων. Κατά δέ τό 1349 ἔτος προχειρισθείς Θεσσαλονίκης μητροπολίτης καί ποιμάνας τό ποίμνιον αὐτοῦ ἀποστολικῶς ἔτη, καί ζήσας τά πάντα 63, καί πολλά συγγραψάμενος, ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἀκολουθίαν ἐποίησε Φιλόθεος ὁ πατριάρχης τῷ 1368 ἔτει, ὅτε καί ἡ ἑορτή αὐτοῦ ἐθεσπίσθη κατά τήν σήμερον ἡμέραν.

Τῇ τρίτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν ἑορτάζομεν τήν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καί ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

Παντός ἔργου κοπιαστικοῦ ἡ ἐκτέλεσις ἔχει δυσκολίαν μεγάλην, ἀλλά τῆς δυσκολίας ταύτης τό μέγεθος ἀναφαίνεται εἰς τό μέσον αὐτοῦ, διότι ὁ ἕως τότε καταβληθείς κόπος φέρει ἀδυναμίαν, ἡ δέ ἀδυναμία ποιεῖ δυσκολώτερον τό λοιπόν τοῦ ἔργου. Ἐπειδή οὖν καί ἡμεῖς ἐφθάσαμεν, θείᾳ χάριτι, εἰς αὐτό τό μέσον σχετικῶς τοῦ τῆς νηστείας δρόμου, ὅπου καί ἡ ἀδυναμία περιεκύκλωσεν ἡμᾶς, καί ἡ δυσκολία ηὔξησε, διά τοῦτο ἡ ἁγία ἡμῶν μήτηρ, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, προβάλλει σήμερον εἰς ἡμᾶς ὡς βοήθημα κραταιότατον τόν πανάγιον Σταυρόν, τήν χαράν τοῦ κόσμου, τῶν πιστῶν τήν δύναμιν, τῶν δικαίων τό στήριγμα, καί τῶν ἁμαρτωλῶν τήν ἐλπίδα, ἵνα, εὐλαβῶς αὐτόν κατασπαζόμενοι, λάβωμεν χάριν καί δύναμιν πρός τελείωσιν τοῦ θείου τῆς νηστείας ἀγῶνος.

Τῇ τετάρτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν Ψάλλομεν τήν Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρός ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς «Κλίμακος».

Ἡ τούτου μνήμη τελεῖται καθ' αὐτό τῇ τριακοστῇ Μαρτίου, ὅπου ἐτέθη καί ἡ βιογραφία αὐτοῦ. Ἑορτάζεται δέ καί

σήμερον, ἴσως διότι ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἄρχεται συνήθως ἀναγινώσκεσθαι ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις ἡ «*Κλίμαξ*» τῶν λόγων αὐτοῦ.

Τῇ Πέμπτῃ τῆς Ε΄ ἑβδομάδος.
Ψάλλομεν τήν Ἀκολουθίαν τοῦ Μεγάλου Κανόνος.

Τόν κατανυκτικώτατον τοῦτον κανόνα, τόν μέγαν ὄντως, οὐ μόνον διά τῶν τροπαρίων τήν ποσότητα, ὡς πρός πάντας τούς λοιπούς, ἀλλά καί διά τό πλῆθος τῶν τροπολογικῶν ἐννοιῶν καί ἐνθυμημάτων, συνέγραψεν ἄριστα Ἀνδρέας ὁ Κρήτης. Οὗτος οὖν ὁ θεῖος πατήρ, ἐρανισάμενος πᾶσαν ἱστορίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς Παλαιᾶς καί Νέας, καί εἰς τό παρόν μέλος τεχνηέντως ἁρπασάμενος, προτρέπει διά τούτου πᾶσαν ψυχήν πρός μίμησιν μέν τῶν καλῶν, ἀποφυγήν δέ τῶν κακῶν, καί εἰς Θεόν ἐπιστροφήν διά μετανοίας.

Τῷ Σαββάτῳ τῆς Ε΄ ἑβδομάδος
Ψάλλομεν τόν εἰς τήν ὑπεραγίαν Θεοτόκον Ἀκάθιστον Ὕμνον.

Περί τό 620 ἔτος οἱ Πέρσαι ἐξ ἀνατολῶν, καί ἐκ δυσμῶν οἱ Ἄβαροι, γένος σκυθικόν, ἐλθόντες ἀμφότεροι μετά στρατοῦ πολυαρίθμου ἐπολιόρκησαν τήν βασιλεύουσαν, ἀπόντος

τότε τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου καί τήν μέν θάλασσαν, καί μάλιστα τόν Κεράτιον κόλπον, πλοιαρίων γεμίσαντες, τήν δέ ξηράν πεζῶν καί ἱππέων καί μηχανῶν, ἦσαν ἤδη πρός ἔφοδον ἕτοιμοι. Οἱ δέ πολῖται, καίτοι γενναίως ἀνθιστάμενοι, ἀλλ᾽ ὀλίγιστοι ὄντες πρός ἀντίκρουσιν τοσαύτης ὁρμῆς εἰς οὐδέν ἕτερον ἐστήριζον τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν, εἰμή εἰς τήν προστασίαν τῆς Θεοτόκου. Καί τῷ ὄντι, ἐξαίφνης ἀνεμοστρόβιλος φοβερός τά μέν πλοιάρια πάντα συντρίψας ἐβύθισε τῶν δέ ἐν αὐτοῖς βαρβάρων τά πτώματα ἐξέβρασεν ἔμπροσθεν τοῦ ἐν Βλαχέρναις ναοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐκ τούτου θαρρήσας ὁ λαός ἐξῆλθε τῆς πόλεως καί κατεδίωξε τούς λοιπούς, φεύγοντας ὑπό τοῦ φόβου. Τό δέ ἑσπέρας συναχθέντες εἰς τόν εἰρημένον τῆς Θεοτόκου ναόν ἀπέδωκαν αὐτῇ τόν εὐχαριστήριον ὕμνον μηδόλως καθίσαντες δι᾽ ὅλης τῆς νυκτός, ἀφ᾽ οὗ καί ὁ ὕμνος ἐκεῖνος ἐπωνομάσθη Ὕμνος Ἀκάθιστος. Τῆς παραδόξου ταύτης σωτηρίας τῶν τότε πιστῶν τήν ἀνάμνησιν ἐπιτελοῦμεν σήμερον, εἰς δόξαν τῆς μητρός τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Τούς δέ Οἴκους τῆς Θεοτόκου, οὕς ἀναγινώσκομεν σήμερον κατ᾽ ἐξοχήν, οἱ μέν ἀποδίδουσιν εἰς Σέργιον τόν τότε πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δέ εἰς Γεώργιον τόν Πισίδην σύγχρονον ὄντα καί αὐτόν καί χαρτοφύλακα τῆς Μ. Ἐκκλησίας, οὕτινος καί ποίημα σῴζεται ἔχον τοιαύτην ἐπιγραφήν· *«Εἰς τήν γενομένην ἔφοδον τῶν βαρβάρων καί*

τήν αὐτῶν ἀστοχίαν, ἤτοι Ἔκθεσις τοῦ γενομένῳ πολέμου εἰς τό τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξύ Ἀβάρων καί Πολιτῶν». Νεώτεραι γνῶμαι ἱστοριογράφων κρίνουσι τόν Ἀκάθιστον Ὕμνον ἀρχαιότερον.

Τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν Ψάλλομεν τήν Ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας μητρός ἡμῶν Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας.

Τῆς ὁσίας ταύτης ἡ μνήμη τελεῖται μέν κατά τήν πρώτην Ἀπριλίου, ἔνθα ἐγράφη καί ὁ βίος αὐτῆς, ἐτάχθη δέ ἡ αὐτή καί σήμερον, ἐγγίζοντος ἤδη τοῦ τέλους τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, πρός διέγερσιν τῶν ραθύμων καί ἁμαρτωλῶν εἰς μετάνοιαν, ἐχόντων ὑπόδειγμα τήν ἑορταζομένην.

Τῷ Σαββάτῳ τοῦ ἁγίου καί δικαίου Λαζάρου

Φίλος ἦν τοῦ Ἰησοῦ ὁ Λάζαρος, καί αἱ τούτου ἀδελφαί, Μάρθα καί Μαρία, αἵτινες καί ἐφιλοξένησαν αὐτόν, καί διηκόνησαν πολλάκις (Λουκ. ι΄, 38-40, Ἰωάννου, ιβ΄, 2-3). Ἦσαν δέ ἐκ κώμης τινός τῆς Ἰουδαίας, Βηθανίας τό ὄνομα, κατά τούς πρός τά ἀνατολικά μέρη πρόποδας τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν κειμένης, ἐγγύς τῆς Ἱερουσαλήμ ἕως δύο μίλια ρωμαϊκά. Τούτου οὖν τοῦ Λαζάρου ἀσθενήσαντος ἡμέρας τινάς πρό τοῦ σωτηρίου πάθους, διαμηνύουσι τήν ἀσθένειαν αὐτοῦ αἱ ἀδελφαί εἰς τόν Ἰησοῦν,

διατρίβοντα τότε ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὁ δέ, μείνας ἐπίτηδες ἐκεῖ δύο ἡμέρας, ἕως οὐ ἀπέθανεν ὁ Λάζαρος, τότε εἶπε πρός τούς μαθητάς αὐτοῦ. Ἄγωμεν εἰς τήν Ἰουδαίαν, ἵνα ἐξυπνήσω τόν φίλον κοιμώμενον· ἐννοῶν δηλαδή τόν βαρύν τοῦ θανάτου ὕπνον. Φθάσας δέ εἰς Βηθανίαν, παρεμύθησε τάς ἀδελφάς τοῦ πρό τεσσάρων ἡμερῶν τεθαμμένου ἤδη Λαζάρου· ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καί ἐτάραξεν ἑαυτόν ἐπί τῷ θανάτῳ τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου· ἠρώτησε ποῦ ἐναπετέθη τό λείψανον; ἐδάκρυσεν ἐπ᾽ αὐτῷ· προσῆλθεν εἰς τό μνημεῖον· προσέταξεν ἵνα ἄρωσι τόν λίθον· ὕψωσεν ἄνω τούς ὀφθαλμούς καί εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ καί Πατρί, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω καί τοῦ τεταρταίου νεκροῦ ἐξελθόντος εὐθύς, ἐντετυλιγμένου εἰς τά σάβανα, εἶπε πρός τούς παρεστῶτας· Λύσατε καί ἄφετε ὑπάγειν (Ἰωάν. ια΄, 44). Τοῦτό ἐστι τό ὑπερφυές τοῦ Σωτῆρος θαῦμα, ὅπερ ἑορτάζομεν σήμερον. Λέγεται δὲ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως ὅτι ὁ Λάζαρος ἦν τριακοντούτης ὅτε ἀνέστησεν αὐτόν ὁ Κύριος· ὅτι ἐπιζήσας ἄλλα τριάκοντα ἐτελεύτησεν ἐν Κύπρῳ τό 63 ἔτος καί ὅτι ὁ τάφος αὐτοῦ ἔκειτο πλησίον τῆς πόλεως Κιτιέων, ἔχων ἐπιγραφήν· *«Λάζαρος ὁ τετραήμερος καί φίλος τοῦ Χριστοῦ»*. Τῷ δέ 890 ἔτει μετεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τό ἱερόν αὐτοῦ λείψανον Λέων ὁ σοφός, ὅτε ἀναμφιβόλως ἐποίησε καί τά εἰς τόν ἑσπερινόν αὐτοῦ ἰδιόμελα· Κύριε. Λαζάρου θέλων τάφον ἰδεῖν, κ.τ.λ.

Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων

Κατά τήν ιη΄ τοῦ Μαρτίου, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, πέντε ἡμέρας πρό τοῦ νομικοῦ πάσχα, ἐρχόμενος ὁ Ἰησοῦς ἀπό τῆς Βηθανίας εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καί ἔφερον πρός αὐτόν ὀνάριον, καί καθίσας ἐπ' αὐτοῦ εἰσήρχετο εἰς τήν πόλιν. Τό δέ ἐν αὐτῇ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, λαβόντες εὐθύς εἰς τάς χεῖρας αὐτῶν βαΐα τῶν φοινίκων ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ. Καί ἄλλοι μέν διά τῶν ἑαυτῶν ἱματίων, ἄλλοι δέ κόπτοντες κλάδους ἀπό τῶν δένδρων, ἐστρώννυον τήν ὁδόν, δι' ἧς ὁ Ἰησοῦς ἔμελλε διέρχεσθαι· καί πάντες ὁμοῦ, καί αὐτά ἔτι τά νήπια προπορευόμενοι καί ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον λέγοντες· Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ (Ἰωάννου ιβ΄ 13). Καί ταύτην μέν τήν λαμπράν καί ἔνδοξον πανήγυριν τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ εἰσόδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἑορτάζομεν σήμερον.

Ἐσήμαινον δέ τά μέν βαΐα, τοὐτέστιν οἱ ἁπαλοί τῶν φοινίκων κλάδοι, τήν κατά τοῦ διαβόλου καί τοῦ θανάτου νίκην τοῦ Χριστοῦ. Τό δέ Ὡσαννά ἑρμηνεύεται σῶσον παρακαλῶ, σῶσον δή. Τό δέ πωλάριον τοῦ ὄνου, καί τό κάθισμα τοῦ Ἰησοῦ ἐπ' αὐτοῦ, ζῴου ἀδαμάστου ἔτι καί κατά τόν νόμον ἀκαθάρτου, ἐσήμαινε τήν πρώτην ἀκαθαρσίαν καί ἀγριότητα τῶν ἐθνῶν, καί τήν μετά ταῦτα ὑποταγήν αὐτῶν εἰς τόν ἅγιον τοῦ Εὐαγγελίου νόμον.

Τῇ ἁγίᾳ καί μεγάλῃ Δευτέρᾳ

Ἀπό τῆς σήμερον ἄρχονται τά ἅγια πάθη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· καί πρῶτον πάντων λαμβάνεται εἰς τύπον αὐτοῦ Ἰωσήφ ὁ πάγκαλος. Ἦν δέ οὗτος υἱός τοῦ Ἰακώβ ἑνδέκατος ὅστις φθονηθείς ὑπό τῶν ἰδίων ἀδελφῶν καί εἰς λάκκον βληθείς, εἶτα πωληθείς εἰς ἀλλοφύλους, καί ὑπ' ἐκείνων πάλιν εἰς Αἴγυπτον, καί διά τήν σωφροσύνην ἑαυτοῦ συκοφαντηθείς καί εἰς φυλακήν καταδικασθείς, καί τελευταῖον ἐξαχθείς ἐκεῖθεν μετά δόξης πολλῆς καί τιμηθείς ὡς βασιλεύς, καί γενόμενος κύριος πάσης γῆς Αἰγύπτου καί σιτοδότης παντός τοῦ λαοῦ, διά τούτων πάντων ἐτύπωσεν εἰς ἑαυτόν τά πάθη καί τήν μετά ταῦτα δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τήν μνήμην ταύτην τοῦ Ἰωσήφ ἐπισυνάπτεται καί ἡ ἱστορία τῆς ὑπό τοῦ Κυρίου, κατά τήν σήμερον τό πρωΐ, ιϑ΄ Μαρτίου, καταραθείσης καί ξηρανθείσης συκῆς διά τήν ἑαυτῆς ἀκαρπίαν. Εἰκόνιζε δέ αὕτη τῶν Ἰουδαίων τήν συναγωγήν, ἥτις, μή ἔχουσα τόν ἀπαιτούμενον καρπόν τῆς ἀρετῆς καί εὐσεβείας, ἐγυμνώθη πάσης χάριτος πνευματικῆς διά τῆς κατάρας.

Τῇ ἁγίᾳ καί μεγάλῃ Τρίτῃ

Τῆς τῶν δέκα παρθένων παραβολῆς τήν ἀνάμνησιν ποιούμεθα σήμερον, ἥν ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς μετά καί ἄλλων τοιούτων

παραβολῶν, ἐρχόμενος ἐπί τό πάθος. Διδάσκει δέ ἡμᾶς ἡ παραβολή αὕτη, ἵνα μή τό μέγα τῆς παρθενίας ἔργον κατορθοῦντες ἀμελῶμεν τῶν λοιπῶν, καί μάλιστα τῆς ἐλεημοσύνης, δι' ἧς ἡ λαμπάς τῆς παρθενίας φαιδρύνεται. Ἔτι δέ ἵνα, τό τέλος τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀγνοοῦντες, ὑπάρχωμεν πᾶσαν ὥραν ἕτοιμοι πρός αὐτό, ὡς αἱ φρόνιμοι παρθένοι, πρός τήν τοῦ νυμφίου ἀπάντησιν, μήποτε, αἰφνιδίως ἐλθόντος αὐτοῦ, καί κλεισθείσης τῆς θύρας τοῦ οὐρανίου νυμφῶνος, ἀκούσωμεν καί ἡμεῖς, ὡς αἱ μωραί, τήν φρικτήν ἐκείνην ἀπόφασιν. Ἀμήν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Τῇ ἁγίᾳ καί μεγάλῃ Τετράδι

Δύο γυναῖκες, λέγουσιν οἱ κριτικώτεροι τῶν Εὐαγγελίων ἑρμηνευταί, ἤλειψαν τόν Κύριον μύρῳ, ἡ μέν πολύν καιρόν πρό τοῦ πάθους αὐτοῦ, ἡ δέ πρό ὀλίγων ἡμερῶν. Καί ἡ μέν ὑπῆρχε πόρνη καί ἁμαρτωλή, ἡ δέ σώφρων καί ἐνάρετος. Τοῦ εὐλαβοῦς τούτου ἔργου τήν μνήμην ἐπιτελοῦσα σήμερον ἡ Ἐκκλησία, καί εἰς τό πρόσωπον τῆς πόρνης αὐτό ἀναφέρουσα, συναναφέρει ἐνταυτῷ καί τήν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, ἅπερ ἀμφότερα ἐπράχθησαν κατά τήν ἱστορικήν τοῦ Ματθαίου σειράν, δύο ἡμέρας πρό τοῦ νομικοῦ πάσχα, Μαρτίου κα΄, ἡμέρα Τετράδι τῆς ἑβδομάδος.

Ἡ γυνή λοιπόν ἐκείνη ἤλειψε διά τοῦ μύρου τήν κεφαλήν καί τούς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καί διά τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς

ἀπεσπόγγισεν αὐτούς. Τό πολύτιμον ἐκεῖνο μῦρον ἐξετιμήθη 300 δηνάρια ἤ περίπου 15 φλωρία βενετικά. Ἐκ τῶν μαθητῶν ἐξόχως ὁ φιλάργυρος Ἰούδας σκανδαλίζεται, τάχα διά τήν ἀπώλειαν τοιούτου μύρου. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιπλήττει αὐτόν, ἵνα μή ἐνοχλῇ τήν γυναίκα καί ὁ Ἰούδας ἀγανακτῶν πορεύεται πρός τοὺς ἀρχιερεῖς, συνηγμένους εἰς τήν αὐλήν τοῦ Καϊάφα καί συμβουλευομένους ἤδη κατά τοῦ Ἰησοῦ· καί συμφωνήσας μετ' αὐτῶν τήν προδοσίαν τοῦ διδασκάλου διά τριάκοντα ἀργύρια ἀπό τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτόν παραδῶ. Ἕνεκα τούτου ἔλαβεν ἀρχήν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡ νηστεία τῆς Τετράδος.

Τῇ ἁγίᾳ καί μεγάλῃ Πέμπτῃ

Κατά τό ἑσπέρας τῆς σήμερον, ἥτις ἦν τότε ἡ πρό τῶν ἀζύμων ἡμέρα, τοὐτέστιν ἡ τοῦ νομικοῦ πάσχα παραμονή, Μαρτίου κβ΄, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος, συνεδείπνησεν ἐν τῇ πόλει ὁ Ἰησοῦς μετά τῶν δώδεκα μαθητῶν. Εὐλόγησε τόν ἄρτον καί τόν οἶνον, καί παρέδωκε τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἔνιψε τούς πόδας τῶν μαθητῶν, εἰς ὑπόδειγμα ταπεινώσεως. Εἶπε παρρησίᾳ, ὅτι εἷς ἐξ αὐτῶν ἐμελέτα τήν κατ' αὐτοῦ προδοσίαν καί ἔδειξε τόν προδότην, δούς εἰς τόν Ἰούδαν ἄρτου τεμάχιον βεβαμμένον εἰς τοῦ τρυβλίου τόν ζωμόν. Ἐξελθόντος ἐκείνου παρευθύς, ἐδίδαξε τούς μαθητάς τά ὑπερφυᾶ

καί τελευταῖα μαθήματα, ὅσα ἐμπεριέχονται εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, καί ἐκεῖ ἄρχεται λυπεῖσθαι καί ἀδημονεῖν. Ἀναχωρεῖ κατ' ἰδίαν, καί κλίνας τά γόνατα προσεύχεται ἐκτενῶς καί ἐκ τῆς πολλῆς ἀγωνίας γίνεται ὁ ἱδρώς αὐτοῦ ὡς αἵματος πηκτοῦ κόμβοι, πίπτοντες εἰς τήν γῆν. Μόλις πληροῖ τήν ἐναγώνιον ἐκείνην προσευχήν καί ἰδού φθάνει καί ὁ Ἰούδας μετά στρατιωτῶν ἐνόπλων καί ὄχλου πολλοῦ. Καί χαιρετίσας, καί φιλήσας δολίως τόν διδάσκαλον, παραδίδει αὐτόν.

Συλλαμβάνεται λοιπόν ὁ Ἰησοῦς καί φέρεται δέσμιος πρός τούς ἀρχιερεῖς Ἄνναν καί Καϊάφαν. Οἱ μαθηταί σκορπίζονται καί ὁ θερμότερος τῶν ἄλλων Πέτρος ἀκολουθήσας αὐτῷ μέχρι τῆς ἀρχιερατικῆς αὐλῆς, ἀρνεῖται καί αὐτός τελευταῖον ὅτι ἐστίν αὐτοῦ μαθητής. Ὁ δέ θεῖος διδάσκαλος παριστάνεται ἔμπροσθεν τοῦ παρανόμου συνεδρίου, ἐξετάζεται περί τῶν μαθητῶν καί τῆς διδαχῆς αὐτοῦ, ἐξορκίζεται εἰς τόν Θεόν, ἵνα εἴπῃ ἐάν αὐτός ὑπάρχῃ τῳόντι ὁ Χριστός καί εἰπών τήν ἀλήθειαν κρίνεται θανάτου ἔνοχος, τάχα ὡς βλασφημήσας. Ἐφεξῆς ἐμπτύεται εἰς τό πρόσωπον, ραπίζεται, ἐμπαίζεται παντοιοτρόπως, δι' ὅλης τῆς νυκτός ἕως πρωΐας.

Τῇ ἁγίᾳ καί μεγάλῃ Παρασκευῇ

Ἀφοῦ ἀνέτειλεν ἡ κγ΄ τοῦ Μαρτίου, ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος Παρασκευή, ἀποστέλλεται ὁ Ἰησοῦς δέσμιος ἀπό τοῦ Καϊάφα πρός τόν τότε ἡγεμόνα τῆς Ἰουδαίας Πόντιον Πιλάτον τό ὄνομα, ὅστις πολυτρόπως ἀνακρίνας αὐτόν, καί ἅπαξ καί δίς ὁμολογήσας ἀθῷον, πρός εὐχαρίστησιν ἔπειτα τῶν Ἰουδαίων, ψηφίζει θάνατον κατ᾽ αὐτοῦ, καί φραγγελώσας ὡς δοῦλον φυγάδα τόν Δεσπότην τοῦ παντός παρέδωκεν εἰς τό σταυρωθῆναι.

Ἐντεῦθεν ὁ Ἰησοῦς, παραδοθείς εἰς τούς στρατιώτας, γυμνοῦται τά ἱμάτια αὐτοῦ, ἐνδύεται χλαμύδα κοκκίνην, στεφανοῦται ἀκάνθαις, σκηπτροφορεῖ κάλαμον, προσκυνεῖται χλευαστικῶς, ἐμπτύεται, κρούεται κατά τοῦ προσώπου καί τῆς κεφαλῆς. Εἶτα ἐνδυθείς πάλιν τά ἑαυτοῦ ἱμάτια καί βαστάζων τόν Σταυρόν, ἔρχεται εἰς τόν Γολγοθᾶ, τόπον τῆς καταδίκης, καί ἐκεῖ περί ὥραν γ΄ τῆς ἡμέρας σταυροῦται μεταξύ δύο λῃστῶν, βλασφημεῖται ὑπό τῶν παραπορευομένων, μυκτηρίζεται ὑπό τῶν ἀρχιερέων, ποτίζεται ὑπό τῶν στρατιωτῶν ὄξος μεμιγμένον μετά χολῆς. Περί δέ τήν Θ΄ ὥραν, κράξας φωνῇ μεγάλῃ καί εἰπών, τετέλεσται, ἐκπνέει *«ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»*, καθ᾽ ἥν ὥραν πανσελήνου οὔσης τῆς ἡμέρας, ἐσφάζετο κατά τόν νόμον ὁ πασχάλιος ἀμνός, ὁ εἰς τύπον αὐτοῦ διαταχθείς τοῖς Ἰουδαίοις πρό 1043 ἐτῶν.

Τόν δεσποτικόν τοῦτον θάνατον καί ἡ ἄψυχος κτίσις πενθοῦσα τρέμει καί ἀλλοιοῦται ὑπό τοῦ φόβου· ἀλλ' ὁ Δημιουργός τῆς κτίσεως, καί νεκρός ἤδη ὤν, λογχίζεται προσέτι καί τήν ἀκήρατον πλευράν, καί ῥέει ἐξ αὐτῆς αἷμα καί ὕδωρ. Τέλος, περί τήν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἔρχεται Ἰωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθείας καί Νικόδημος μετ' αὐτοῦ, ἀμφότεροι μαθηταί τοῦ Ἰησοῦ κεκρυμμένοι, ἀποκαθηλοῦσιν ἀπό τοῦ Σταυροῦ τό πανάγιον τοῦ διδασκάλου σῶμα, ἀρωματίζουσιν αὐτό, ἐντυλίσουσιν εἰς σινδόνα καθαράν, καί θάψαντες αὐτό ἐν μνημείῳ καινῷ, προσκυλίουσιν ἐπί τό στόμιον αὐτοῦ λίθον μέγαν.

Ταῦτα τά φρικτά καί σωτήρια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτελοῦμεν σήμερον καί εἰς ἀνάμνησιν αὐτῶν παρελάβομεν, ἐξ ἀποστολικῆς διαταγῆς, τήν τῆς Παρασκευῆς νηστείαν.

Τῷ ἁγίῳ καί μεγάλῳ Σαββάτῳ

Τῇ ἐπαύριον μετά τήν Παρασκευήν, ἡμέρᾳ Σαββάτου, Μαρτίου κδ΄, συναχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καί οἱ Φαρισαῖοι πρός τόν Πιλάτον παρεκάλεσαν αὐτόν ἵνα ἀσφαλίσῃ τόν τάφον τοῦ Ἰησοῦ ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας διότι, καθώς ἔλεγον οἱ θεομάχοι, ἔχομεν ὑποψίαν μήπως οἱ μαθηταί αὐτοῦ, κλέψαντες διά νυκτός τό ἐνταφιασθέν Αὐτοῦ σῶμα, κηρύξωσιν ἔπειτα εἰς τόν λαόν ὡς ἀληθινήν τήν ἀνάστασιν,

ἦν προεῖπεν ὁ πλάνος ἐκεῖνος, ἔτι ζῶν. Καί τότε ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ταῦτα εἰπόντες πρός τόν Πιλάτον καί λαβόντες ἄδειαν παρ' αὐτοῦ, ἀπῆλθον καί ἐσφράγισαν τόν τάφον, διορίσαντες πρός ἀσφάλειαν αὐτοῦ καί κουστωδίαν, τοὐτέστι φύλακας ἐκ τῶν φυλασσόντων τήν πόλιν στρατιωτῶν.

Ἐπίλογος

Τό Πάσχα ἐτελεῖτο κατά τίς διατάξεις τῆς Π.Δ. (Ἐξόδου ιβ΄) ἡ θυσία τοῦ Ἀμνοῦ. Αὐτή ἡ θυσία καταργήθηκε ἀπό τήν θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ στόν Σταυρό γιά νά συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅλων τῶν ἐποχῶν καί ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων.

Αὐτή τήν θυσία ἐπαναλαμβάνουμε συνεχῶς τελοῦντες τήν θεία Λειτουργία, ὅπου μέ μυστικό τρόπο, πού ἐμεῖς δέν εἴμαστε σέ θέση νά κατανοήσουμε ὁ Ἰησοῦς Χριστός θυσιάζεται γιά μᾶς πού ζοῦμε στήν παροῦσα ἐποχή.

Ὡστόσο ὅμως ἐνῶ ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός δέν ἐπιθυμεῖ τίς αἱματηρές θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ζητεῖ πνευματικές θυσίες ἀπό τούς πιστούς μαθητές Του.

α΄. Τήν θυσία τῆς ἀποκοπῆς τοῦ διεφθαρμένου καί μολυσμένου θελήματός τους ἀπό τήν ἁμαρτία καί τήν ἐκτέλεση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Αὐτή ἡ θυσία συμπεριλαμβάνεται στήν Κυριακή προσευχή *«Γενηθήτω τὸ θέλημά σου»*. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στήν Γεθσημανή

ὅταν προσευχήθηκε πρίν τήν σύλληψή Του δήλωσε τήν ὑποταγή Του στό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατέρα *«Πάτερ μου εἰ δυνατόν ἐστί, παρελθέτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ»*. (Ματθαῖος κστ΄ 39, 42).

β΄. Τήν θυσία τῆς Ταπεινώσεως ὅπως μᾶς τήν δίδαξέ ὁ Κύριός μας. *«Τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών»*. (Πρός Φιλιππησίους β΄ 5-7).

Μᾶς ὑπέδειξε νά ἀποβάλουμε τήν ὑπερηφάνεια καί τόν ἐγωϊσμό μας. *«Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον»* (Ψαλμοῦ Ν΄ 19).

γ΄. Τήν θυσία τῆς καθάρσεως ἀπό παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος κατά τήν ἐντολή *«Καθαρίζετε πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν»* (Ματθαίου κγ΄ 26).

«Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ». (Πρός Κορινθίους Β΄ ζ΄ 1).

δ΄. Τήν θυσία τῆς εὐποιΐας. Μιά εὐάρεστη στόν Θεό θυσία πού μπορεῖ νά προσφέρεται πάντοτε ἰδιαιτέρως ὅμως τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου εἶναι ἡ θυσία τῆς εὐποιΐας κατά τόν ἀποστολικό λόγο: *«τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός»*. (Πρός Ἑβραίους ιγ΄ 16).

ε΄. Τήν θυσία τῆς εὐχαριστίας καί δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ πιστός ὀφείλει νά εὐχαριστεῖ καί νά δοξολογεῖ τόν Θεό γιά ὅλα καί γι᾽ αὐτά πού γνωρίζει καί γι᾽ αὐτά πού δέν γνωρίζει. Ἡ εὐχαριστία στόν Θεό εἶναι εὐάρεστη θυσία πού προσφέρεται κατά τήν θεία Λειτουργία καί ὅλες τίς Ἱερές Ἀκολουθίες.

Προσφέροντες αὐτές τίς θυσίες προσερχόμαστε νά ἑορτάσουμε τό Πάσχα Κυρίου.